

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านขุนช่างเคี่ยน ตำบลช่างเคี่ยน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้มีแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สามารถรวบรวมได้ดังต่อไปนี้

- 2.1 บ้านขุนช่างเคี่ยน
- 2.2 แนวความคิดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
- 2.3 แนวความคิดความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
- 2.4 แนวความคิดทัศนคติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
- 2.5 แนวความคิดพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
- 2.6 แนวคิดการส่งเสริมพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 บ้านขุนช่างเคี่ยน

2.1.1 ประวัติบ้านขุนช่างเคี่ยน

บ้านขุนช่างเคี่ยน คนในหมู่บ้านเป็นชนเผ่าม้ง เดิมอาศัยอยู่ ณ พื้นที่ตั้งของสำนักสงฆ์ดอยปู่ปัจจุบัน ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบอาชีพ ทำไร่ข้าวโพด ทำนา และปลูกฝิ่น และในปี พ.ศ. 2502 ได้ย้ายถิ่นฐานมาอยู่บริเวณบ้านขุนช่างเคี่ยนปัจจุบัน โดยมีนายหลี แซ่ย่าง (ยังยืนกุล) นายจุกหี แซ่หลี และนายหยากั่ว แซ่หลี เป็นผู้นำในการก่อตั้ง บ้านช่างเคี่ยนในสมัยนั้นมี 2 ตระกูลใหญ่ๆ ได้แก่ตระกูลแซ่หลี และแซ่ย่าง (ยังยืนกุล) มีบ้านเรือนประมาณ 30 หลังคาเรือน แบ่งโซนการปกครองตามตระกูล โซนที่ 1 นายจุกหี แซ่หลี เป็นผู้นำกลุ่ม และโซนที่ 2 นายหลี แซ่ย่าง (ยังยืนกุล) เป็นผู้นำกลุ่ม ต่อมาในปี พ.ศ. 2510 – 2513 ประชากรทั้งสองโซนได้เข้าร่วมกันเป็นโซนเดียวโดยนายจุกหี แซ่หลี เป็นผู้นำหมู่บ้านหรือผู้ใหญ่บ้านคนแรกของบ้านช่างเคี่ยน (ชื่อเดิม)

ประชากรสมัยนั้นส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร ได้แก่ ปลูกข้าว ปลูกข้าวโพด ปลูกท้อ เป็นต้น ครั้นเมื่อปี พ.ศ. 2512 – 2517 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดชทรงเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรบ้านขุนช่างเคี่ยนปีละครั้ง และได้ทราบถึงปัญหาและชีวิตความ

เป็นอยู่ของราษฎรจึงทรงมีพระราชดำริที่จะหาอาชีพอื่นแก่ราษฎรเพื่อทดแทนการปลูกฝิ่น พระองค์ทรงพระราชทานพันธุ์พืชและสัตว์ให้กับชาวบ้านนำไปขยายพันธุ์ หลังจากที่ชาวบ้านได้รับพระราชทานพันธุ์พืชและสัตว์แล้ว ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงหันมาปลูกลิ้นจี่แทนปลูกข้าวโพดและปลูกท้อ ปี พ.ศ. 2517 โครงการหลวง ได้ตัดถนนเข้าหมู่บ้านและได้นำกระแสพระราชดำริสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในการส่งเสริมอาชีพการปลูกลิ้นจี่ และพืชผักผลไม้เมืองหนาว เพื่อทดแทนการปลูกฝิ่นของราษฎร ในขณะเดียวกันหน่วยงานจาก UN ได้เข้าไปพัฒนาบ้านขุนช่างเคี่ยนในด้านต่างๆ ต่อมาเมื่อโครงการหลวงย้ายออกไปพัฒนายังพื้นที่อื่น หน่วยงาน UN จึงเข้าไปพัฒนาหมู่บ้านต่อหลังจากนั้นเมื่อ UN ย้ายไปพัฒนายังพื้นที่อื่น สถานีวิจัยเกษตรพื้นที่สูงมหาวิทยาลัยเชียงใหม่จึงเข้ามาดำเนินการต่อจนกระทั่งปัจจุบัน

หลังจากที่นายจุกหิ่ แซ่หลี่ ผู้ใหญ่บ้านได้หมดวาระการเป็นผู้ใหญ่บ้าน ต่อมานายจุมพล แซ่ย่าง (ยังยืนกุล) จึงได้รับการคัดเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2 ของหมู่บ้านช่างเคี่ยน (ชื่อเดิม) และดำรงตำแหน่งจวบจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันบ้านขุนช่างเคี่ยนมีตระกูลอื่นเข้ามาอยู่ร่วมกันหลายตระกูล ซึ่งได้แก่ ตระกูลแซ่ว่าง ตระกูลแซ่เต๋า และตระกูลแซ่เจื้อะ การประกอบอาชีพปัจจุบัน เช่น การเกษตร ค้าขายรับจ้าง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2522 นายปกรณ์ ประพิน นายอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ สมัยนั้นได้ตั้งชื่อหมู่บ้านขึ้นใหม่เป็น “หมู่บ้านขุนช่างเคี่ยน” หมู่ 4 ตำบลช้างเผือก อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

2.1.2 สภาพทางกายภาพ

มีพื้นที่ 866 ไร่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก ของที่ว่าการอำเภอเมืองเชียงใหม่ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองเชียงใหม่ประมาณ 30 กิโลเมตร

2.1.3 อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดกับ ตำบลคอนแก้ว อำเภอแมริ่ม
ทิศใต้	ติดกับ ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่
ทิศตะวันตก	ติดกับ อำเภอแมริ่ม และอำเภอหางดง
ทิศตะวันออก	ติดกับ บ้านช่างเคี่ยน หมู่ 1 ตำบลช้างเผือก

2.1.4 จำนวนประชากร

มีราษฎรทั้งหมด จำนวน 114 ครัวเรือน
ประชากรรวม จำนวน 742 คน

- ชาย จำนวน 402 คน
- หญิง จำนวน 340 คน

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตร เช่น ปลูกถั่วลิสง และอาชีพรอง คือ รับจ้าง ค้าขาย

2.2 แนวความคิดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

2.2.1 การรับรู้ ได้แก่

1) ความหมายของการรับรู้ ได้มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการรับรู้ไว้หลายท่านดังนี้

จำเนียร ช่วงโชติ และคณะ (2526) ให้ความหมายของการรับรู้ว่า หมายถึง กระบวนการที่บุคคลได้นำเอาสิ่งที่ตนได้เห็น ได้ยิน ได้สัมผัส ได้รู้สึกจากสิ่งเร้าภายนอกรอบตัว บุคคลเข้ามาจัดระเบียบ และให้ความหมายโดยอาศัยประสบการณ์เดิม หรือความรู้สึกเดิมออกเป็น ความรู้ ความเข้าใจที่เกิดขึ้นในจิตใจของตนเอง

จินดา แขวงเมือง (2541) กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการทางความคิดของ บุคคลต่อสิ่งเร้าที่มากกระตุ้น อันเนื่องจากการมีความรู้ ความเข้าใจในสิ่งนั้นๆ โดยการแปลความสิ่งที่ สัมผัสให้มีความหมาย ซึ่งสามารถวัดได้โดยการวัดความคิดเห็นของบุคคลนั้นๆ

2) กระบวนการรับรู้

วิภาพร มาพบสุข (2545) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการรับรู้ประกอบด้วย องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

2.1) ธรรมชาติ และชนิดของสิ่งเร้า สิ่งเร้าหมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เข้ามาเร้าอวัยวะ รับสัมผัส แบ่งเป็น 2 ชนิด คือ สิ่งเร้าภายนอก และสิ่งเร้าภายใน สิ่งเร้าภายนอกได้แก่ วัตถุ คน พ่อแม่ สถานการณ์ภายนอกรอบตัวเรา เช่น แสงสว่าง เสียง เพื่อน โรงเรียน โรงพยาบาล ฯลฯ สิ่งเร้า ภายในได้แก่ สิ่งที่กระตุ้นหรือเร้าภายในบุคคลให้เกิดพฤติกรรมกรรับรู้ เช่น ความต้องการของร่างกายกระตุ้นให้เกิดการรับรู้เรื่องอาหารและที่อยู่อาศัย ความตั้งใจกระตุ้นให้เกิดการรับรู้เรื่อง การเรียนดีขึ้น ขณะอารมณ์ดีกระตุ้นให้เกิดการรับรู้หนังสือที่อ่านมากขึ้น เป็นต้น

2.2) การรู้สึกสัมผัส หมายถึง อากาที่อวัยวะรับสัมผัสแต่ละชนิด สัมผัสกับสิ่งเร้า เพื่อให้บุคคลรับรู้สิ่งแวดลอมรอบๆ ตัว จากการศึกษาของนักจิตวิทยาพบว่า มนุษย์จะสามารถรับรู้สิ่งเร้าโดยผ่านทางตามากที่สุด รองลงมาคือการรับรู้ทางหู

2.3) การตีความ หรือการแปลความหมายจากการรู้สึกสัมผัสจากการทำงานของ สมองมนุษย์เริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากระบบรับความรู้สึกและนำมาตีความหรือแปล ความหมาย ซึ่งจะถูกต้องมากขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับอิทธิพลของปัจจัยต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 2.3.1) ลักษณะของสิ่งเร้า ได้แก่ ขนาด รูปร่าง สี ความแปลกใหม่
- 2.3.2) สภาพร่างกายของบุคคล ได้แก่ สุขภาพ ความเหนื่อยล้า ความผิดปกติ
ของร่างกาย
- 2.3.3) สภาพจิตใจของบุคคล ได้แก่ ความตั้งใจ ความสนใจ สติปัญญา และ
ความมีอคติ
- 2.3.4) ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ วัฒนธรรม ประเพณี สภาวะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น
สรุป การรับรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอนของกระบวนการ ดังนี้
- (1) สิ่งเร้ามากระทบอวัยวะรับความรู้สึกของอินทรีย์
 - (2) กระแสประสาทที่รับความรู้สึกส่งไปยังระบบประสาทส่วนกลางซึ่งมี
ศูนย์อยู่ที่สมอง
 - (3) สมองแปลความหมายออกมาเป็นความรู้ความเข้าใจโดยอาศัย
ประสบการณ์เดิม ความจำ บุคลิกภาพ ระดับสติปัญญา และองค์ประกอบอื่นๆ
 - (4) เกิดพฤติกรรม หรือการตอบสนอง

3) คุณลักษณะของการรับรู้

สติต วงศ์สวรรค์ (2525) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของการรับรู้ไว้ 4 ประการ คือ

- 3.1.1) การรับรู้เป็นสิ่งที่ทั่วไป (Universal) มนุษย์จะมีการรับรู้ต่อสิ่งแวดล้อม
ต่างๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย แม้ว่าการรับรู้ในสิ่งเดียวกันของแต่ละบุคคลอาจจะแตกต่างกันก็ตาม แต่
มนุษย์ก็มีเครื่องมือในการรับรู้เหมือนกัน
- 3.1.2) การรับรู้เป็นสิ่งที่บุคคลเลือกเฉพาะสำหรับตัวเอง (Selected and
Subjective) ถึงแม้จะเป็นการรับรู้ในเหตุการณ์เดียวกัน แต่เราไม่สามารถสรุปได้ว่าแต่ละบุคคล จะ
รับรู้ในเหตุการณ์นั้นเหมือนกัน เนื่องจากบุคคลย่อมมีภูมิหลังและประสบการณ์ต่างกัน
- 3.1.3) การรับรู้เป็นสิ่งที่แสดงออกในสภาวะปัจจุบัน (Action Oriented in the
Present) เนื่องจากมีข้อมูลอยู่ในเครื่องตลอดเวลาทำให้บุคคลต้องมีการรับรู้ในสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น
และทำให้เกิดความรู้ควบคู่ไปด้วยเสมอ
- 3.1.4) การรับรู้ปฏิสัมพันธ์ที่มีเป้าหมายแน่นอน (Transaction) เราจะสามารถ
สังเกตถึงการรับรู้ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลหนึ่งได้ก็ต่อเมื่อ บุคคลมีการแสดงออกระหว่าง
หลายๆ คน หรือภายในกลุ่มจึงทำให้มองเห็นได้ชัดว่าบุคคลนั้นมีการรับรู้ในสถานการณ์นั้นอย่างไร

2.2.2 ข้อมูลข่าวสาร ได้แก่

1) ความหมายข้อมูลข่าวสาร

ทิพย์วัลย์ สัจจันทร์ (2546) ให้ความหมายไว้ว่า ข่าวสาร คือ การนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาทำการวิเคราะห์ ประมวลผลเพื่อเป็นความรู้ เป็นข้อสรุป เป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจ ส่วนข่าว คือ รายงานข้อเท็จจริง เหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากทั่วทุกมุมโลก ตลอดจนความคิดเห็นของบุคคลต่างๆ ซึ่งมีความสำคัญและเป็นที่น่าสนใจ อันส่งผลกระทบต่อคนหมู่มากในชุมชนหรือสังคมในทุกๆ ด้าน ผ่านการเผยแพร่เป็น 2 รูปแบบใหญ่ๆคือ รูปแบบเอกสารสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร เอกสารแผ่นพับ โปสเตอร์ เป็นต้น และรูปสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ ซีดีรอม เป็นต้น

2) องค์ประกอบของการสื่อสาร

ปรมะ สตะเวทิน (2538) การสื่อสารประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 องค์ประกอบ คือ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร

ผู้ส่งสาร หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ต้องการจะทำการสื่อสาร ความคิด ความรู้สึก ความต้องการข่าวสาร และวัตถุประสงค์ของตน ดังนั้น ผู้ส่งสารจึงอาจเป็นคนๆ เดียว คนหลายคน เช่น กลุ่มนักเรียน กลุ่มผู้ถูกเวนคืนที่ดิน หรืออาจเป็นสถาบัน เช่น พรรคการเมือง บริษัท รัฐบาล หน่วยงานราชการก็ได้

สาร หมายถึง ผลผลิตของผู้ส่งสารที่ถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก ความต้องการข่าวสาร และวัตถุประสงค์ของตนที่ปรากฏออกมาในรูปของรหัส เช่น เมื่อเราพูด สารก็คือถ้อยคำที่เราพูด เมื่อเราเขียน สารก็คือตัวหนังสือที่เราเขียนเป็นคำเป็นประโยค เมื่อเราแสดงกิริยาท่าทาง สารก็ปรากฏอยู่ในกิริยาท่าทางที่เราแสดงออกมา เมื่อเราอ่านหนังสือพิมพ์ สารก็คือข่าว ข้อความ และภาพ ที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์

สื่อ หมายถึง สิ่งที่น่าหรือถ่ายทอดสารของผู้ส่งสาร เช่น เมื่อเราพูด สื่อก็คือคลื่นเสียงในอากาศ เมื่อเราอ่านหนังสือพิมพ์ คลื่นแสงในอากาศและกระดาษหนังสือพิมพ์เป็นสื่อ เมื่อเราดูวิทยุโทรทัศน์ สื่อก็คือ คลื่นแสง คลื่นเสียง และจอวิทยุโทรทัศน์

ผู้รับสาร หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่รับสารของผู้ส่งสาร ดังนั้น ผู้รับสารจึงอาจเป็นคนๆ เดียว คนหลายคน เช่น กลุ่มผู้ฟังการอภิปราย มวลชน หรืออาจเป็นสถาบัน เช่น บริษัท องค์กร พรรคการเมือง เป็นต้น

3) ประเภทของสื่อเพื่อการรับข้อมูลข่าวสาร

สก็อต เอ็ม คัทลิป และแอลเลน เอช เซ็นเตอร์ (1978, อ้างใน จอย ทองถ่อมดี, 2550) ได้แบ่งสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ออกเป็น 3 ประเภท คือ

(1) สื่อสิ่งพิมพ์ (The Printed Media) ซึ่งครอบคลุมถึง

- สิ่งพิมพ์ที่หน่วยงานพิมพ์เผยแพร่เอง
- หนังสือหรือสมุดคู่มือต่างๆ
- จดหมายและประกาศต่างๆ / ป้ายประกาศโปสเตอร์
- Information Racks หมายถึง เอกสาร นิตยสาร วารสาร
- Insert and Enclosure-Stickers เช่น ใบแทรก สติกเกอร์ที่สอดใส่ไว้ใน

วารสาร จดหมายข่าว หรือจดหมาย

(2) สื่อคำพูด (The Spoken Media) ซึ่งครอบคลุมถึง

- การประชุม
- การแสดงปาฐกถาหรือการบรรยายในวาระต่างๆ
- การกล่าวสุนทรพจน์ การพูดในที่ชุมชน
- การชุบชิบ

(3) สื่อที่เป็นภาพและเสียง

- วิทยู
- โทรทัศน์
- ภาพยนตร์ ฟิล์มสไลด์
- โทรทัศน์วงจรปิด
- การแสดงและนิทรรศการ
- เทศกาลต่างๆ วันสำคัญต่างๆ ทั้งของหน่วยงานและสังคม

ประมะ สตะเวทิน (2538) กล่าวไว้ว่า โดยปกติสื่อที่ใช้ในการสื่อสาร แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

(1) สื่อบุคคล หมายถึง ตัวคนที่ถูกนำมาใช้ในการสื่อสารกับผู้รับสารในลักษณะเผชิญหน้าทั้งในรูปของการสนทนาหรือในรูปของการประชุมกลุ่ม ซึ่งการใช้สื่อบุคคลในการสื่อสาร ก่อให้เกิดผลดีคือ

(1.1) สามารถนำข่าวสารที่ต้องการเผยแพร่ไปสู่ผู้รับสารได้โดยตรงและชักจูงใจผู้รับสารได้ โดยวิธีการพูดคุยกับแบบกันเอง

(1.2) สามารถทำให้การเผยแพร่ข่าวสารเป็นไปในลักษณะที่ยืดหยุ่นปรับให้เข้ากับผู้รับสารเป็นรายๆ ไปได้ และยังทำให้ได้รับทราบความรู้สึกนึกคิดของผู้รับสารได้ในทันที

(2) สื่อมวลชน หมายถึง สื่อที่สามารถนำสารจากผู้ส่งสารไปสู่ผู้รับสารซึ่งประกอบด้วยคนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็ว ภายในเวลาเดียวกันหรือในเวลาใกล้เคียงกัน ได้แก่

หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ นิตยสาร และภาพยนตร์ ซึ่งสื่อมวลชนมีคุณสมบัติที่ดี กล่าวคือ

(2.1) สามารถเผยแพร่ข่าวสารไปสู่ผู้รับสารจำนวนมากได้ในเวลาอันรวดเร็ว

(2.2) สามารถให้ความรู้และข่าวสารแก่ผู้รับสารได้เป็นอย่างดี

(3) สื่อเฉพาะกิจ หมายถึง สื่อที่ถูกผลิตขึ้นมาโดยเนื้อหาเฉพาะ และจุดมุ่งหมายหลักอยู่ที่ผู้รับสารเฉพาะกลุ่ม เช่น หนังสือ คู่มือ จุลสาร แผ่นพับ โปสเตอร์ ภาพ สไลด์ นิทรรศการ เป็นต้น ซึ่งคุณลักษณะที่ดีของสื่อเฉพาะกิจ ก็คือ

(3.1) ผู้ส่งสารสามารถส่งข่าวเฉพาะเรื่องให้กับผู้รับสารเป้าหมายได้อย่างสอดคล้องเหมาะสมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการสื่อสารนั้น

(3.2) สื่อเฉพาะกิจ สามารถทำให้ผู้รับสารเป้าหมายได้รับทราบข่าวสารความรู้โดยตรงและถูกต้องอันจะส่งผลต่อการตัดสินใจและการลงมือปฏิบัติไปในแนวทางที่ผู้ส่งสารต้องการได้

ประเภทของสื่อโฆษณา

(1) สื่อสิ่งพิมพ์

- หนังสือพิมพ์
- นิตยสาร
- สื่อทางไปรษณีย์
- สมุดโทรศัพท์หน้าเหลือง

(2) สื่อกระจายภาพและเสียง

- โทรทัศน์
- วิทยุ
- โรงภาพยนตร์
- อินเทอร์เน็ต

(3) สื่ออื่นๆ

- สื่อกลางแจ้ง
- สื่อทางยานพาหนะ
- สื่อโฆษณา ณ จุดซื้อ

4) กระบวนการเปิดรับข่าวสาร

พิชา รุจินาม (2544) ได้กล่าวถึงกระบวนการเปิดรับข่าวสารว่าส่วนใหญ่มี 2 ลักษณะ คือ การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน และสื่อบุคคล โดยมีขั้นตอนดังนี้

(1) การเลือกรับหรือการเลือกใช้ บุคคลจะเลือกเปิดรับสื่อและข่าวสารจากแหล่งข่าวสารต่างๆ ตามความสนใจและความต้องการของตนเพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาและเป็นข้อมูลเพื่อสนองความต้องการของตน

(2) การเลือกให้ความสนใจ นอกจากบุคคลจะเลือกเปิดรับข่าวสาร บุคคลยังเลือกให้ความสนใจต่อข่าวสารที่ได้รับซึ่งสอดคล้องหรือเข้ากันดีกับทัศนคติหรือความเชื่อเดิมของตน ในขณะที่เดียวกันก็พยายามหลีกเลี่ยงข่าวสารที่ขัดแย้งกับทัศนคติหรือความคิดดั้งเดิม เพราะการได้รับข่าวสารที่ไม่สอดคล้องกับความรู้สึก จะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกไม่พึงพอใจและสับสนได้

(3) การเลือกรับรู้และตีความหมาย เมื่อบุคคลเปิดรับข่าวสารจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งแล้ว ผู้รับสารอาจมีการเลือกรับรู้และตีความสารที่ได้รับด้วยตามประสบการณ์ของแต่ละคน ผู้รับสารจะตีความข่าวสารตามความเข้าใจของตนเองหรือตามทัศนคติ ประสบการณ์ ความเชื่อ ความต้องการและแรงจูงใจของตนในขณะนั้น

(4) การเลือกจดจำ เมื่อบุคคลเลือกสนใจ เลือกรับรู้ และตีความข่าวสารไปในทิศทางที่สอดคล้องกับทัศนคติและความเชื่อของตนแล้ว บุคคลยังเลือกจดจำเนื้อหาสาระของข่าวสารในส่วนที่ต้องการจำเอาไว้เป็นประสบการณ์ ในขณะเดียวกันก็มักจะลืมข่าวสารที่ไม่ตรงกับความสนใจของตน

ยุบล เบญจรงค์กิจ (2542) ได้กล่าวสรุปงานวิจัยของนักวิชาการหลายๆ ท่านถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางลักษณะประชากรกับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อไว้ว่า

(1) เพศกับการเปิดรับสื่อ

เพศชายกับเพศหญิง มีการเปิดรับสื่อที่แตกต่างกัน เพศหญิงใช้เวลาในการดูโทรทัศน์และฟังวิทยุมากกว่าเพศชาย ในขณะที่เพศชายนิยมอ่านหนังสือพิมพ์มากกว่า สำหรับความนิยมในการดูโทรทัศน์นั้น เพศหญิงนิยมรายการละคร ในขณะที่ฝ่ายชายนิยมรายการข่าวและกีฬา

(2) อายุกับการเปิดรับสื่อ

อายุ เป็นลักษณะประชากรหนึ่งที่ใช้ในการวิเคราะห์ผู้รับสาร ซึ่งอายุเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนมีความแตกต่างกันในเรื่องความคิดและพฤติกรรม โดยทั่วไปแล้วคนที่มีความอายุน้อยมักจะมีความคิดแบบเสรีนิยม ยึดถืออุดมการณ์ ใจร้อนมากกว่าคนที่มีความอายุมากที่มักจะมีความคิดแบบอนุรักษ์นิยม ยึดถือการปฏิบัติ มีความระมัดระวังและมองโลกในแง่ร้ายมากกว่าคนอายุน้อย ซึ่งลักษณะเหล่านี้มีสาเหตุมาจากประสบการณ์ชีวิต ผ่านยุคเช็ญต่างๆ ตลอดจนมีความ

ผูกพันที่ยาวนานและมีผลประโยชน์ในสังคมมากกว่าคนอายุน้อย ซึ่งลักษณะของการใช้สื่อที่ต่างกันไป คนอายุน้อยมักจะใช้สื่อเพื่อความบันเทิง ในขณะที่คนที่มีอายุมากมักจะใช้สื่อเพื่อแสวงหาข่าวสารมากกว่าความบันเทิง

นอกจากนี้แล้วอายุยังเป็นตัวกำหนดความแตกต่างในเรื่องความยากง่ายในการชักจูงใจด้วย กล่าวคือ คนที่มีอายุมากขึ้น โอกาสที่คนจะเปลี่ยนใจหรือถูกชักจูงใจจะน้อยลง

(3) การศึกษากับการเปิดรับสื่อ

การศึกษามีความสัมพันธ์สูงกับการเปิดรับสื่อ โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับข่าวสารและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสาธารณชน แต่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการเปิดรับเนื้อหาด้านความบันเทิง ผู้รับสารที่มีการศึกษาสูงจะเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย โดยผู้ที่มีการศึกษาน้อยจะฟังวิทยุมากกว่า นอกจากความแตกต่างด้านปริมาณการเปิดรับสื่อแล้ว ยังพบความแตกต่างด้านเนื้อหาด้วยผู้ที่มีการศึกษาสูงและอายุมากนิยมเปิดข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสาธารณชนมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อยและอายุน้อย ซึ่งผลของการวิจัยต่างๆ พบว่า ยิ่งคนที่มีการศึกษาสูงเท่าไร ยิ่งมีความสนใจในข่าวสาร บทบรรณาธิการ และคอลัมน์ที่มีเนื้อหาหนัก

5) การรับรู้ข่าวสาร

พิชา รุจินาม (อ้างแล้ว) ได้สรุปเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารไว้ดังนี้

ผู้รับข่าวสาร อาจหมายถึงบุคคลเพียงคนเดียว เช่น การคุยระหว่าง 2 คน หรืออาจหมายถึงกลุ่มบุคคลก็ได้ในการติดต่อสื่อสารนั้น บุคคลที่เป็นผู้รับสารอาจเปลี่ยนเป็นผู้ส่งสารในเวลาอื่นได้ เช่น ในการพูดคุยกันผู้รับสารอาจกลายเป็นผู้ส่งสาร

ผู้รับสาร มีความสำคัญต่อการสื่อสาร มีความสัมพันธ์ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการติดต่อสื่อสาร และผู้รับสารมีอิทธิพลต่อองค์ประกอบอื่นของการสื่อสารอีกด้วย นอกจากนี้ความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสารจะไม่เกิดขึ้น ถ้าหากไม่ได้พิจารณาถึงปัจจัยของผู้รับสารหรือคุณลักษณะของผู้รับสาร ในฐานะที่เป็นผู้รับการติดต่อสื่อสารโดยตรง

การส่งข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องคำนึงถึงปัจจัยอันเกี่ยวข้องกับผู้รับสารหลายประการด้วยกันคือ

(1) ความต้องการของผู้รับสาร โดยทั่วไปแล้วในการรับข่าวสารของแต่ละบุคคลนั้นจะเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของตน ประกอบด้วย

- (1.1) ต้องการข่าวสารที่เป็นประโยชน์กับตน
- (1.2) ต้องการข่าวสารที่สอดคล้องกับความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมของตน
- (1.3) ต้องการประสบการณ์ใหม่
- (1.4) ต้องการความสะดวกและรวดเร็วในการรับสาร

(2) ความแตกต่างของผู้รับสาร ผู้รับสารแต่ละคนจะมีลักษณะที่แตกต่างกันในหลายๆ ด้าน ได้แก่ วัย เพศ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม

(3) ความตั้งใจ และประสบการณ์เดิม ในขณะที่มีความต้องการจะช่วยให้บุคคลรับรู้ข่าวสารได้ดีกว่า ดังคำกล่าวที่ว่า เราเห็นในสิ่งที่อยากเห็น และได้ยินในสิ่งที่ต้องการได้ยิน ดังนั้น ความตั้งใจและประสบการณ์เดิมของผู้รับสารจึงมีความสำคัญต่อผู้รับสารเช่นกัน

(4) ความคาดหวังและความพึงพอใจ ความคาดหวังเป็นความรู้สึกที่สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของคนในการที่จะดีความต่อสภาพแวดล้อมเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนต้องการ ส่วนความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสาร คือ ความพึงพอใจในข่าวสารที่ได้รับ เพราะข่าวสารต่างๆ ที่ได้รับนั้น ผู้รับสารสามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจ และการปฏิบัติงานต่างๆ ให้ลุล่วงไปได้ ดังนั้นผู้ให้ข่าวสารและบริการจึงควรศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวของบุคคล เพื่อจะได้ให้ข่าวสารและได้บริการอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เพราะฉะนั้น การสร้างความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสารให้เกิดขึ้น นอกจากจะต้องคำนึงถึงความพึงพอใจในเรื่องของข่าวสารที่ได้รับ ความเพียงพอของข่าวสารและช่องทางของการติดต่อสื่อสารแล้ว ยังต้องคำนึงถึงปัจจัยผู้รับสาร ซึ่งเป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับความแตกต่างของบุคคลด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากความแตกต่างของบุคคลเป็นธรรมชาติของมนุษย์อย่างหนึ่ง

2.2.3 การรับรู้ข่าวสารและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1) อิทธิพลของสื่อมวลชน

สื่อมวลชนมีอิทธิพลในการให้ความรู้ที่หลากหลาย เป็นแหล่งผลิตวัฒนธรรมมวลชน เป็นกระจกสะท้อนชีวิตคนในสังคมนั้นๆ สื่อมวลชนเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องริบทำรวมอยู่ด้วย เพราะเห็นว่าสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาสิ่งอื่นๆ รวมทั้งการพัฒนาการศึกษา วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ

เนื่องจากสื่อมวลชนแต่ละประเภทใช้เทคโนโลยีที่ต่างกันจึงมีคุณสมบัติและข้อจำกัดเฉพาะตัวเมื่อนำมาใช้เป็นตัวกลางในการนำสารไปยังมวลชน ย่อมได้ผลแตกต่างกันด้วย ดังนั้นเพื่อให้การเลือกใช้สื่อมวลชนได้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด สมบูรณ์ สงวนญาติ (2534) จึงแยกแยะอิทธิพลของสื่อมวลชนแต่ละประเภทที่มีต่อผู้รับไว้ดังต่อไปนี้คือ

(1) อิทธิพลของสื่อสิ่งพิมพ์

(1.1) เป็นสื่อที่มีอิทธิพลเฉพาะหมู่คนที่อ่านหนังสือออก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนที่อาศัยอยู่ในเมืองมากกว่าในชนบท แต่ในปัจจุบันจำนวนผู้อ่านหนังสือออกมีมากขึ้น และกระจายออกไปสู่ชนบทเพิ่มขึ้น

(1.2) เป็นสื่อที่มีลักษณะเป็นเอกสารถาวร ผู้อ่านมีโอกาสทบทวนทำความเข้าใจได้ตามต้องการ และสามารถถ่ายทอดข้อมูลต่อเนื่องไปยังบุคคลอื่นได้ไม่มีที่สิ้นสุด จนกว่าสิ่งพิมพ์นั้นจะชำรุด ซึ่งแตกต่างจากวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์หรือภาพยนตร์เมื่อนำเสนอข้อมูลแล้วเสียงและภาพจะจางหายไป

(1.3) เป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อการถ่ายทอดความรู้ เหตุการณ์และประเพณีวัฒนธรรม จากยุคหนึ่ง ไปสู่อีกยุคหนึ่ง ได้ดีกว่าสื่อชนิดอื่น โดยที่สามารถรักษาความเที่ยงตรงไว้ได้เหมือนเดิม

(1.4) เป็นสื่อที่มีอิทธิพลในการสร้างประชามติในเรื่องต่างๆ ได้ดีโดยเฉพาะการต่อต้านทางการเมือง เช่น การเลือกตั้งสกปรกในปี พ.ศ. 2500 และเหตุการณ์ในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องจากหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่เป็นของเอกชน จึงอาศัยความพึงพอใจของประชาชนมากกว่าวิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของรัฐบาล

(1.5) เป็นสื่อที่มีอิทธิพลในการป้อนข้อมูลเฉพาะเรื่องไปยังบุคคลเฉพาะกลุ่มได้ดีกว่าสื่อประเภทอื่น จึงมีประสิทธิภาพและได้ผลคุ้มค่า

(2) อิทธิพลของภาพยนตร์

(2.1) เป็นสื่อที่ควบคุมความสนใจของผู้ชมไปรวมอยู่ที่จอภาพ เพราะเวลาฉายจะปิดไฟ ทุกคนจึงมีสมาธิในการรับฟังและมีโอกาสติดตามเรื่องราวโดยตลอด ทำให้การรับรู้ได้ผลดีกว่าสื่อประเภทอื่น

(2.2) เป็นสื่อที่สามารถเอาชนะข้อจำกัดในเรื่องเวลา ขนาดและสภาพความเป็นจริงได้ เช่น เรื่องอดีตทำให้เป็นปัจจุบันสิ่งที่เคลื่อนไหวเร็วทำให้ช้าลง สิ่งที่เคลื่อนไหวช้าทำให้เร็วขึ้น สิ่งที่เล็กเกินไปทำให้ใหญ่ขึ้น สิ่งที่ใหญ่เกินไปทำให้เล็กลง สิ่งที่เร้นลับทำให้เป็นเรื่องเปิดเผยจึงช่วยให้การเรียนรู้บรรลุเป้าหมายได้ง่ายขึ้น

(2.3) เป็นสื่อที่มีอิทธิพลในการสร้างทัศนคติต่างๆ ให้กับผู้ชมโดยเฉพาะเด็กและวัยรุ่น คือ หลังจากชมภาพยนตร์แล้ว มักจะปรับพฤติกรรมของตนเองให้คล้ายตามพฤติกรรมของดาราที่แสดงนำในเรื่อง จึงเหมาะในการจูงใจหรือสร้างค่านิยมและทัศนคติของผู้ชมอย่างยิ่ง

(3) อิทธิพลของวิทยุกระจายเสียง

(3.1) เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด เพราะเครื่องรับมีราคาถูกและมีขนาดเล็กจึงสามารถนำติดตัวไปได้ทุกหนทุกแห่ง อาจกล่าวได้ว่า วิทยุกระจายเสียงมีประสิทธิภาพมากที่สุดใน การเข้าถึงผู้รับ

(3.2) เป็นสื่อที่สะดวกในการรับฟัง สามารถรับฟังได้ทุกเวลา ทั้งยามว่างหรือขณะทำงาน เพราะใช้ประสาทหูในการรับฟัง จึงเหมาะสำหรับทุกคนที่ฟังภาษาผู้เรื่อง

(3.3) เป็นสื่อที่ผู้ฟังสามารถสร้างจินตนาการด้วยตนเอง จากคำบรรยายในรายการวิทยุ ซึ่งผู้บรรยายต้องการจะทำให้ผู้ฟังเกิดภาพจณณ์อย่างไรก็ได้ เพราะผู้ฟังสามารถสร้างจินตนาการคล้อยตามได้

(3.4) วิทยุกระจายเสียงจัดได้ว่า เป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาของเด็กเล็กๆ เป็นพิเศษ โดยนารายการวิทยุในหน้าที่เป็นรายการทางการศึกษามาประกอบการสอนในห้องเรียนได้ เช่น นิทานประกอบบทเรียน สำหรับเด็กการขับร้อง ดนตรี นาฏศิลป์ ฯลฯ จะช่วยทำให้บทเรียนน่าสนใจ และเรียนด้วยความสนุกสนาน

(3.5) เป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อการสอนภาษาเป็นพิเศษ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะในส่วนที่ต้องการสร้างเอกภาพทางภาษาผู้ฟังที่กระจายอยู่ทั่วประเทศมีโอกาสได้เรียนรู้สามารถฟัง พูด เป็นแนวเดียวกัน และสามารถฟังเสียงจากเจ้าของภาษาได้โดยตรง

(3.6) เป็นสื่อที่สามารถส่งข่าวสารไปยังผู้รับเฉพาะกลุ่มได้ โดยที่ผู้อื่นไม่มีโอกาสทราบจึงเหมาะสำหรับการจารกรรมหรือส่งข่าวสารลับ

(4) อิทธิพลของโทรทัศน์

(4.1) เป็นสื่อที่รวมเอาสื่อทั้ง 3 ประเภทไว้ด้วยกัน ได้แก่ สิ่งพิมพ์ภาพยนตร์และวิทยุ คือ มีทั้งภาพและข้อความเหมือนสิ่งพิมพ์ มีภาพเคลื่อนไหวเหมือนภาพยนตร์ และมีเสียงที่ส่งไปได้ไกลและรวดเร็วเหมือนวิทยุ จึงเปิดโอกาสให้ผู้รับเลือกใช้ประสาทในการรับรู้ได้กว้างขวางขึ้น และไม่ต้องใช้สมาธิมากนักก็สามารถรับรู้ได้

(4.2) เป็นสื่อที่สามารถนำทั้งภาพและเสียงไปให้ผู้รับได้ถึงบ้านด้วยความรวดเร็ว ทำให้ผู้ชมมีความรู้สึกว่าได้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์นั้น จึงเป็นสื่อที่สร้างความประทับใจได้ดีกว่า กำลังเป็นที่นิยมมากในปัจจุบัน

(4.3) เป็นสื่อที่ทุกคนในครอบครัวมีโอกาสได้ชมรายการพร้อมๆ กัน จึงเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้ตอบคำถามข้อข้องใจของเด็ก หรือให้คำแนะนำเพิ่มเติมได้ ทำให้บ้านมีสภาพคล้ายห้องเรียน การเรียนรู้ของเด็กจึงพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว

2) อิทธิพลของผู้สื่อสาร

ลักษณะความน่าเชื่อถือของผู้สื่อสารมีอิทธิพลต่อบุคคลอื่นมากกว่าลักษณะอื่นๆ ความน่าเชื่อถือ (Credibility) เป็นการโน้มน้าวใจมาจากบุคลิกของผู้พูด คือ

- Intelligence มีสติปัญญาลึกซึ้ง มีไหวพริบ มีวิจารณ์อย่างดี
- Good will มีความปรารถนาดีต่อผู้ฟัง มีความตั้งใจที่จะรักษาประโยชน์ให้
- Good character พูดจริงทำจริง มีความยุติธรรม โอบอ้อมอารี เสร้นิยม

ความน่าเชื่อถือของผู้สื่อสารขึ้นกับปัจจัย 2 ประการ คือ

- (1) ความสามารถหรือความเป็นผู้ชำนาญ
- (2) ความน่าไว้วางใจ

ปัจจัย 3 ประการ ที่ผู้รับสารใช้ตัดสินความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร

- (1) ปัจจัยที่สร้างความอบอุ่นใจ เช่น เข้ากับคนอื่นได้ง่าย มีศีลธรรม ไม่เห็นแก่ตัว เอื้อเฟื้อ อดทน
- (2) ปัจจัยที่เป็นคุณสมบัติของผู้ส่งสาร เช่น มีความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ ความสามารถ มีปัญญา
- (3) ปัจจัยด้านพลวัตของผู้ส่งสาร เช่น เป็นฝ่ายรุก คล่องแคล่ว กระตือรือร้น ตรงไปตรงมา เอาใจใส่

หากผู้สื่อสารมีคุณสมบัติ 3 ประการ ดังกล่าว ผู้สื่อสารจะมีความสามารถในการโน้มน้าวใจเป็นอย่างสูง และเรื่อง πουผู้สื่อสารพูด อาจมีความสำคัญน้อยกว่าบุคลิกภาพของผู้สื่อสารเอง ซึ่งจะมีพลังในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติผู้รับสารได้มากกว่า และอีกนัยหนึ่ง ถ้าผู้ฟังเห็นว่าผู้พูดเป็นผู้ที่ไม่น่าเชื่อถือแล้ว ไม่ว่าจะพูดเรื่องอะไร ก็ย่อมไม่น่าเชื่อถือไปด้วย

3) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในการที่จะช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ต้องใช้ปัจจัยหลายๆ ด้านในการช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การได้รับข่าวสารจากสื่อต่างๆ ก็เป็นเครื่องมือหนึ่งในการช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคน เพราะข่าวสารจากสื่อเป็นข้อมูลที่เผยแพร่ได้เร็ว และกระจายไปในวงกว้าง สื่อสามารถโน้มน้าวใจคนให้คล้อยตามข้อมูลนั้นๆ และยังเป็นตัวกระตุ้นให้คนอยากรับรู้ข่าวสาร ดังนั้น การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถเสริมสร้างความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของคนให้มีแนวโน้มเป็นไปตามข้อมูลนั้นๆ เป็นส่วนใหญ่

จากแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ได้กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลได้เก็บรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จากการเผยแพร่ข้อมูลในรูปแบบของเอกสารและสื่อต่างๆ เช่น การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากสื่อ คือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ โปสเตอร์ เอกสารแผ่นพับ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากผู้สื่อสาร คือ จากเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ ผู้ใหญ่บ้านคณะกรรมการหมู่บ้าน หอกระจายข่าว เป็นต้น ในเรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

2.3 แนวความคิดความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

2.3.1 ความหมายของความรู้ ได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย ได้แก่

พจนานุกรมของเว็บสเตอร์ (The Lexicon Webster Dictionary) (อ้างใน กนกวรรณ พรหมดิเรก, 2543) ได้ให้ความหมายของความรู้ เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และ โครงสร้างที่เกิดขึ้นจากการศึกษาหรือการค้นหา หรือเป็นความรู้ที่เกี่ยวกับสถานที่ สิ่งของ หรือ บุคคล ซึ่งได้จากการสังเกตประสบการณ์หรือจากรายงาน การรับรู้ข้อเท็จจริงเหล่านี้ต้องชัดเจนและ ต้องอาศัยเวลา

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520) ได้สรุปว่า ความรู้ คือ ข้อเท็จจริงต่างๆ รวมทั้งการศึกษา การพัฒนาความสามารถ ทักษะทางสติปัญญาและการใช้พิจารณาญาณของมนุษย์โดยเริ่มต้นจากระดับง่ายๆ ก่อนแล้วค่อยเพิ่มความสามารถพัฒนาสติปัญญาเพิ่มขึ้นตามลำดับ

อุทุมพร ทองอุไทย (2523) ได้ให้ความหมายของความรู้ คือ พฤติกรรมตาม สภาพการณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นการจำไม่ว่าจะเป็นการระลึกได้ หรือการระลึกถึง

2.3.2 ระดับความรู้

กนกวรรณ พรหมดิเรก (2543) ได้แบ่งระดับความรู้ (Cognitive Domain) เป็น 6 ระดับ จากขั้นที่ง่ายไปสู่ขั้นที่ยาก ดังนี้คือ

1) ความรู้ความจำ (Knowledge) เป็นความสามารถทางสมองในอันที่จะทรงไว้ หรือรักษาไว้ซึ่งเรื่องราวต่างๆ ที่บุคคลได้รับรู้เข้าใจในสมอง การวัดว่าบุคคลมีความสามารถในการ จำเรื่องราวต่างๆ ได้มากน้อยเพียงใดนั้น ให้ดูที่ว่าบุคคลนั้นสามารถเลือกได้ซึ่งสิ่งที่จะจำไว้ได้ เพียงใด

2) ความเข้าใจ (Comprehension) เป็นความสามารถในการสื่อความหมายทั้งให้ ผู้อื่นรู้เจตนาของตน และตนเองรู้ความหมายความปรารถนาของผู้อื่น

3) การนำไปใช้ (Application) เป็นความสามารถในการนำความรู้ ความจำและความเข้าใจไปใช้ในการแก้ไขปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นอย่างได้ผล ความสามารถในการนำไปใช้ไม่ได้ หมายความว่าถึงการศึกษาได้เรียนรู้วิธีการนำไปทำตามวิธีการที่ได้รับไปเลียนแบบ แต่ความสามารถในการ นำไปใช้ในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นเรื่องราวหรือเหตุการณ์ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นความสามารถนำสิ่งที่ ได้จากการเรียนการสอนไปแก้ไขสถานการณ์ให้สำเร็จลุล่วงไป

4) การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นความสามารถในการประกอบส่วนย่อยๆ ให้เข้า กันได้เป็นเรื่องราว เป็นความสามารถในการพิจารณาใดๆ ออกเป็นส่วนย่อยๆ

5) การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถในการประกอบส่วนย่อยๆ ให้เข้ากันได้เป็นเรื่องราว เป็นความสามารถในการพิจารณาเรื่องราวในหลายๆ ลักษณะแล้วนำมาจัดระบบโครงสร้างเสียใหม่ ซึ่งมีประสิทธิภาพดีกว่าเดิม

6) การประเมินค่า (Evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสินดีราคา โดยอาศัยหลักเกณฑ์ (Criteria) และมาตรฐาน (Standard) ที่วางไว้

2.3.3 ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1) หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสมและได้รับประโยชน์สูงสุด ควรคำนึงถึงหลักต่อไปนี้

(1) การอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ต้องคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติอื่นควบคู่กันไป เพราะทรัพยากรธรรมชาติต่างก็มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์และส่งผลต่อกันอย่างแยกไม่ได้

(2) การวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด ต้องเชื่อมโยงกับการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และคุณภาพชีวิตอย่างกลมกลืน ตลอดจนรักษาไว้ซึ่งความสมดุลของระบบนิเวศควบคู่กันไป

(3) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ต้องร่วมมือกันทุกฝ่าย ทั้งประชาชนในเมือง ในชนบท และผู้บริหาร ทุกคนควรตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา โคนเริ่มต้นที่ตนเองและท้องถิ่นของตน ร่วมมือกันทั้งภายในประเทศและทั่วโลก

(4) ความสำเร็จของการพัฒนาประเทศขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์และความปลอดภัยของทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติจึงเป็นการทำลายมรดกและอนาคตของชาติด้วย

(5) ประเทศมหาอำนาจที่เจริญทางด้านอุตสาหกรรม มีความต้องการทรัพยากรธรรมชาติเป็นจำนวนมาก เพื่อใช้ป้อนโรงงานอุตสาหกรรมในประเทศของตน ดังนั้นประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายจึงต้องช่วยกันป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์ของประเทศมหาอำนาจ

(6) มนุษย์สามารถนำเทคโนโลยีต่างๆ มาช่วยในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้ แต่การจัดการนั้นไม่ควรมุ่งเพียงเพื่อการอยู่ดีกินดีเท่านั้น ต้องคำนึงถึงผลดีทางด้านจิตใจด้วย

(7) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในสิ่งแวดล้อมแต่ละแห่งนั้น จำเป็นต้องมีความรู้ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จะให้ประโยชน์แก่มนุษย์ทุกแห่งทุกมุม ทั้งข้อดีและข้อเสีย โดยคำนึงถึงการสูญเปล่าอันเกิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติด้วย

(8) รักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นและหายากด้วยความระมัดระวัง พร้อมทั้งประโยชน์และการทำให้อยู่ในสภาพที่เพิ่มทั้งทางด้านกายภาพและเศรษฐกิจเท่าที่ทำได้ รวมทั้งจะต้องตระหนักเสมอว่า การใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มากเกินไปจะไม่เป็นการปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม

(9) ต้องรักษาทรัพยากรที่ทดแทนได้ โดยให้มีอัตราการผลิตเท่ากับอัตราการใช้ หรืออัตราการเกิดเท่ากับอัตราการตายเป็นอย่างน้อย

(10) หาแนวทางปรับปรุงวิธีการใหม่ๆ ในการผลิต และ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งพยายามค้นคว้าสิ่งใหม่มาใช้ทดแทน

(11) ให้การศึกษาเพื่อให้ประชาชนเข้าใจถึงความสำคัญในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

2) วิธีการในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ศิริพรต ผลสิทธิ์ (2531) ได้เสนอวิธีการไว้ดังนี้

(1) การถนอม เป็นการรักษาทรัพยากรธรรมชาติทั้งปริมาณและคุณภาพให้มีอยู่นานที่สุด โดยพยายามใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพ เช่น การเลือกจับปลาที่มีขนาดโตมาใช้ในการบริโภค ไม่จับปลาที่มีขนาดเล็กเกินไป เพื่อให้ปลาเหล่านั้นได้มีโอกาสโตขึ้นมาแทนปลาที่ถูกจับไปบริโภคแล้ว

(2) การบูรณะซ่อมแซม เป็นการบูรณะซ่อมแซมทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดความเสียหายให้มีสภาพเหมือนเดิมหรือเกือบเท่าเดิม บางครั้งอาจเรียกว่า การพัฒนาก็ได้ เช่น ป่าไม้ถูกทำลายหมดไป ควรมีการปลูกป่าขึ้นมาทดแทน จะทำให้มีพื้นที่บริเวณนั้นกลับคืนเป็นป่าไม้อีกครั้งหนึ่ง

(3) การปรับปรุงและการใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การนำแร่โลหะประเภทต่างๆ มาถลุงแล้วนำไปสร้างเครื่องจักรกล เครื่องยนต์ หรืออุปกรณ์ต่างๆ ซึ่งจะให้ประโยชน์แก่มนุษย์เรามากยิ่งขึ้น

(4) การนำมาใช้ใหม่ เป็นการนำทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วมาใช้ใหม่ เช่น เศษเหล็กสามารถนำกลับมาหลอม แล้วแปรสภาพสำหรับการใช้ประโยชน์ใหม่ได้

(5) การใช้สิ่งอื่นทดแทน เป็นการนำเอาทรัพยากรอย่างอื่นที่มีมากกว่า หรือหาง่ายกว่า มาใช้ทดแทนทรัพยากรธรรมชาติที่หายากหรือกำลังขาดแคลน เช่น นำพลาสติกมาใช้แทนโลหะในบางส่วนของเครื่องจักรหรือยานพาหนะ

(6) การสำรวจหาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มเติม เพื่อเตรียมไว้ใช้ประโยชน์ในอนาคต เช่น การสำรวจแหล่งน้ำมันในอ่าวไทย ทำให้ค้นพบแหล่งก๊าซธรรมชาติเป็นจำนวนมาก

สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทั้งในระยะสั้นและในระยะยาว อีกทั้งช่วยลดปริมาณการนำเข้าก๊าซธรรมชาติจากต่างประเทศ

(7) การประดิษฐ์ของเทียมขึ้นมาใช้ เพื่อหลีกเลี่ยงหรือลดปริมาณการใช้ทรัพยากรธรรมชาติชนิดอื่นๆ ที่นิยมใช้กัน ของเทียมที่ผลิตขึ้นมา เช่น ยางเทียม ผ้าเทียม และผ้าไหมเทียม เป็นต้น

(8) การเผยแพร่ความรู้ เป็นการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่ และรัฐควรมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการวางแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างรัดกุม

(9) การจัดตั้งสมาคม เป็นการจัดตั้งสมาคมหรือชมรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3) แนวทางการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

ปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เป็นปรากฏการณ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่างๆ ตามมาอย่างมากมาย มีผลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตบนโลก ทั้งยังเกี่ยวข้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ยังส่งผลให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมที่เป็นผลเสียโดยตรงต่อสิ่งมีชีวิต ซึ่งอาจทำให้เกิดการสูญเสยสิ่งมีชีวิต หรือนำไปสู่สภาวะที่พืชและสัตว์บางชนิดสูญพันธุ์ไปได้

ดังนั้น เราจึงจำเป็นต้องมีการจัดทำแนวทางและวิธีดำเนินการในการป้องกัน ชับยั้งชะลอ และขจัดขวาง การเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ โดยแนวทางการป้องกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

(1) การป้องกัน

การป้องกัน หมายถึง การป้องกันคุ้มครองทรัพยากรที่สามารถเกิดขึ้นใหม่ได้เอง เพื่อให้มีอัตราการนำทรัพยากรมาใช้ในระดับที่สามารถเกิดขึ้นมาทดแทนได้ทัน ซึ่งจะช่วยให้มีทรัพยากรนั้นไว้ใช้อย่างยั่งยืนทั้งยังรวมถึงการป้องกันทรัพยากรที่มีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม ไม่เกิดการลุกลามจนทำให้สภาวะสิ่งแวดล้อมเสียสมดุลไป

การป้องกันนี้อาจทำได้โดยการใช้อนุมาตรการต่างๆ ตั้งแต่การใช้กฎหมาย การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้และความเข้าใจแก่ประชาชนในการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม เพื่อมีทรัพยากรเกิดขึ้นหมุนเวียนสำหรับใช้งาน ได้อย่างยั่งยืนสืบไป

(2) การแก้ไขและฟื้นฟู

การแก้ไข หมายถึง การดำเนินการแก้ไขหรือซ่อมแซมทรัพยากรที่ลดลงหรือเสื่อมสลายของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

การฟื้นฟู หมายถึง การดำเนินการกับทรัพยากรที่ลดลงหรือเสื่อมโทรมให้สามารถฟื้นคืนกลับสู่สภาพเดิมได้โดยการปิดกั้นไม่ให้มีการรบกวนระบบสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ระบบสิ่งแวดล้อมมีเวลาในการฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้อีก เช่น การฟื้นฟูไร่เลื่อนลอย การฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลน เป็นต้น

ดังนั้นหากกล่าวโดยรวมแล้ว การแก้ไขและฟื้นฟูจะเป็นขั้นตอนดำเนินการภายหลังจากที่เกิดการเสื่อมหรือเสียหายของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการแก้ไขปรับปรุง ตลอดจนการบำบัดฟื้นฟูสภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้กลับมาอยู่ในสภาพที่ดีขึ้นและเหมาะสมสำหรับการใช้ประโยชน์ต่อไป

(3) การอนุรักษ์

การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยความฉลาดและใช้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์มากที่สุด โดยหลีกเลี่ยงให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

กระบวนการดำเนินการอนุรักษ์อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ต้องครอบคลุมทั้งปัญหาด้านการทำลายสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติจนเกิดความเสื่อมโทรมรวมถึงปัญหาการก่อกมลพิษแก่สิ่งแวดล้อมที่จะส่งผลกระทบต่อกลับมาสู่ตัวมนุษย์เองด้วย โดยแนวทางในการอนุรักษ์ประกอบด้วยวิธีการต่างๆ ดังนี้

(3.1) การใช้อย่างยั่งยืน หมายถึง การใช้ทรัพยากรต่างๆ ในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปริมาณที่เหมาะสมไม่มากเกินไป โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และมีของเสียที่เกิดจากการใช้งานน้อยที่สุดหรือไม่มีของเสียเกิดขึ้นเลย

การใช้อย่างยั่งยืนนี้จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ทำให้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมสามารถฟื้นตัวหรือเกิดขึ้นมาใหม่ได้ทันกับความต้องการใช้งานมนุษย์

(3.2) การเก็บกักทรัพยากร หมายถึง การรวบรวมและการเก็บกักทรัพยากรที่มีแนวโน้มจะเกิดการขาดแคลนในบางช่วงเวลาไว้ เพื่อให้สามารถนำมาใช้ในกิจกรรมที่เหมาะสมได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เช่น การเก็บกักทรัพยากรน้ำที่มีมากในฤดูน้ำหลากไว้เพื่อนำมาใช้ในฤดูแล้งที่ขาดแคลนน้ำ ซึ่งการเก็บกักน้ำมาใช้ในฤดูแล้งจะทำให้สามารถนำน้ำมาใช้

ประโยชน์ได้มากกว่า เมื่อเทียบกับการใช้น้ำในฤดูน้ำหลากหรือในช่วงที่มีน้ำมาก หรือการเก็บผลผลิตทางการเกษตร เช่น ข้าว ไร่เป็นเสบียงอาหารในช่วงเวลาอื่นๆ ที่ไม่ใช่ฤดูเก็บเกี่ยว เป็นต้น

(3.3) การรักษา หมายถึง การดำเนินการกับทรัพยากรที่ลดลงหรือเสื่อมโทรมให้สามารถฟื้นคืนกลับสู่สภาพเดิมได้โดยอาศัยวิธีการทางเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้นเข้ามาช่วยดำเนินการซ่อมแซมส่วนที่เสียหาย จนทำให้สิ่งแวดล้อมสามารถกลับสู่สภาพเดิมได้อีก เช่น การใช้เทคโนโลยีในการบำบัดน้ำเสียจากโรงงานให้กลับเป็นน้ำสะอาด เป็นต้น

(3.4) การพัฒนา หมายถึง การพัฒนาปรับปรุงสิ่งที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น เป็นการเร่งหรือเพิ่มประสิทธิภาพให้ได้ผลผลิตที่ดีขึ้น การพัฒนาทรัพยากรจะต้องมีการนำเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามาใช้ควบคู่กับกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอน ทั้งยังรวมถึงการพัฒนาเทคนิควิธีที่ทำให้ใช้ทรัพยากรในปริมาณน้อยแต่ได้ผลผลิตที่เพิ่มมากขึ้น และมีประสิทธิภาพสูงขึ้นด้วย

(3.5) การสงวน หมายถึง การเก็บสงวนทรัพยากรไว้ไม่ให้มีการนำมาใช้งาน เนื่องจากทรัพยากรนั้นกำลังจะหมดหรือสูญสิ้นไป ทรัพยากรบางชนิดเมื่อสงวนไปในระยะเวลาหนึ่งแล้วอาจจะทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นจนสามารถนำมาใช้ใหม่ได้ ซึ่งเมื่อถึงเวลาดังกล่าวอาจมีการอนุญาตให้นำทรัพยากรมาใช้ได้ โดยมีกฎเกณฑ์หรือมาตรการต่างๆ ควบคุม เช่น การสงวนพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น

(3.6) การแบ่งเขต หมายถึง การจัดแบ่งกลุ่มหรือประเภทของทรัพยากรเพื่อให้สามารถดำเนินการอนุรักษ์ได้ผลดีขึ้น การดำเนินการนี้อาจมีการแบ่งพื้นที่ที่ควบคุมเพื่อให้มีสถานะที่เหมาะสมสำหรับการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากร เช่น การจัดพื้นที่เป็นป่าอนุรักษ์หรืออุทยานซึ่งจะทำให้สภาพดิน พืช สัตว์ และป่าไม่มีสภาพที่เหมาะสมในการขยายพันธุ์ ดำรงพันธุ์ และเจริญเติบโต นอกจากนี้การแบ่งเขตยังช่วยให้สามารถกำหนดมาตรการดำเนินการต่างๆ ได้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ด้วย พื้นที่ที่มีการจัดการแบ่งเขตควบคุม ได้แก่ พื้นที่เขตต้นน้ำ เขตวนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ เขตป่าสงวน เขตห้ามล่าและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น

จากแนวคิดความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ได้กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่าความรู้เป็นความสามารถในการรับรู้ข้อเท็จจริงจากประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งครอบคลุมประเด็นการดูแลรักษา การป้องกัน การส่งเสริมที่ได้เรียนรู้มาและเก็บรวบรวมไว้ในสมองอย่างมีระบบ และสามารถดึงออกมาใช้ได้ตามความต้องการ

2.4 แนวความคิดทัศนคติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

2.4.1 ความหมายของทัศนคติ ได้มีนักวิชาการต่างๆ ได้ให้ความหมายไว้ ได้แก่

ประภาส คงแดง (2536, อ้างในกิจจติญา นุ่นลอย, 2553) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกของคนเราที่มีต่อสิ่งต่างๆ รอบตัวในด้านความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ คิดเห็นเชิงบวกหรือเชิงลบต่อสิ่งต่างๆ ทัศนคติเป็นลักษณะทางจิตวิทยาอย่างหนึ่ง หมายถึงความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเรียนรู้และประสบการณ์ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะเป็นตัวกระตุ้นในบุคคลแสดงพฤติกรรม หรือพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทำนองใดทำนองหนึ่ง การแสดงออกของทัศนคติโดยอาศัยพฤติกรรมนี้จะไปในสองลักษณะ คือ ทัศนคติเชิงนิมาน (positive attitude) คือ ลักษณะการแสดงออกในทางพึงพอใจเห็นด้วย หรือชอบ หรือเมื่อบุคคลมีความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว ทำให้ต้องประพฤติปฏิบัติอยากได้และอยากเข้าไปใกล้ชิดกับสิ่งนั้น อีกลักษณะคือ ทัศนคติเชิงนิเสธ (negative attitude) ซึ่งเป็นการแสดงออกของพฤติกรรมในลักษณะไม่พึงพอใจ ไม่เห็นด้วยหรือไม่ชอบ

เทพพนม เมืองแมน และสวิง สุวรรณ (2539) ได้อธิบายว่าทัศนคติเป็นสภาพความพร้อมทางจิตของบุคคลซึ่งเป็นผลรวมของความคิดเห็น ความเชื่อของบุคคลที่ถูกกระตุ้นด้วยอารมณ์ ความรู้สึก และทำให้บุคคลพร้อมที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือเป็นตัวกำหนดแนวโน้มของบุคคลในการที่จะมีปฏิกิริยาตอบสนองในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งนั้น สิ่งนั้นในที่นี้อาจจะเป็นบุคคล สิ่งของ การกระทำ และสถานการณ์

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (อ้างแล้ว) ทัศนคติ หมายถึง ความคิดเห็นซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ เป็นส่วนที่พร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่าง ต่อสถานการณ์ภายนอกในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง อาจเป็นในการสนับสนุนหรือโต้แย้งคัดค้านก็ได้

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2528) กล่าวว่า ทัศนคติ เป็นความรู้สึกของบุคคลที่ได้จากการเรียนรู้และประสบการณ์ แล้วแสดงสภาวะร่างกายและจิตใจในด้านความพร้อมที่จะตอบสนองต่อบุคคลหรือสิ่งของต่างๆ ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง หรือในสองลักษณะ คือแสดงความพร้อมที่จะหลีกเลี่ยงเมื่อเกิดความรู้สึกไม่ชอบ เรียกว่า ทัศนคติไม่ดีหรือทางลบ และแสดงความพร้อมที่จะเข้าไปหาเมื่อเกิดความรู้สึกชอบ เรียกว่า ทัศนคติดีหรือทางบวก

2.4.2 องค์ประกอบของ ทักษะคิด

จากความหมายของ ทักษะคิด ดังกล่าว ซิมบา โด และ เอบบีเชน (1970 อ้างใน ปิยะนารีสิงห์เชื้อ, 2547) สามารถแยกองค์ประกอบของ ทักษะคิด ได้ 3 ประการ คือ

1) องค์ประกอบด้านความรู้ (The Cognitive Component) คือส่วนที่เป็นความเชื่อของบุคคล ที่เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ทัวไปทั้งที่ชอบ และไม่ชอบ หากบุคคลมีความรู้ หรือคิดว่าสิ่งใดดี มักจะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่หากมีความรู้มาก่อนว่า สิ่งใดไม่ดี ก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น

2) องค์ประกอบด้านความรู้สึก (The Affective Component) คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ ซึ่งมีผลแตกต่างกันไปตามบุคลิกภาพของคนนั้น เป็นลักษณะที่เป็นค่านิยมของแต่ละบุคคล

3) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (The Behavioral Component) คือ การแสดงออกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งหรือบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากองค์ประกอบด้านความรู้ ความคิด และความรู้สึก

2.4.3 ลักษณะของทัศนคติ

สุรางค์ โคว์ตระกูล (2533) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของทัศนคติไว้ 6 ประการ คือ

1) ทัศนคติเป็นสิ่งที่เรียนรู้
2) ทัศนคติเป็นแรงจูงใจที่จะทำให้บุคคลกล้าเผชิญกับสิ่งเร้าหรือหลีกเลี่ยง ฉะนั้นทัศนคติจึงมีทั้งบวกและลบ

3) ทัศนคติประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ องค์ประกอบเชิงความรู้สึก อารมณ์ (Affective Component) องค์ประกอบเชิงปัญญาหรือการรู้คิด (Cognitive Component) และองค์ประกอบเชิงพฤติกรรม (Action Tendency Component)

4) ทัศนคติเปลี่ยนแปลงได้ง่าย การเปลี่ยนแปลงอาจเปลี่ยนจากบวกเป็นลบ หรือจากลบเป็นบวก ซึ่งบางครั้งเรียกว่า การเปลี่ยนแปลงทิศทางของทัศนคติ หรืออาจจะเปลี่ยนแปลงความเข้มข้น (Intensity) หรือความมากน้อย ซึ่งทัศนคติบางอย่างอาจจะหยุดเลิกได้

5) ทัศนคติเปลี่ยนแปลงตามชุมชนหรือสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิก เนื่องจากชุมชน หรือสังคมหนึ่งๆ อาจจะมีค่านิยมที่เป็นอุดมการณ์พิเศษเฉพาะ ฉะนั้นค่านิยมเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อทัศนคติของบุคคลที่เป็นสมาชิก ในกรณีที่ต้องการเปลี่ยนทัศนคติจะต้องเปลี่ยนค่านิยม

6) สังคมประกิด (Socialization) มีความสำคัญต่อพัฒนาการทัศนคติของเด็ก โดยเฉพาะทัศนคติต่อความคิดและหลักการที่เป็นนามธรรม อุดมคติ เช่น ทัศนคติต่อเสรีภาพในการพูด การเขียน เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีสภาพเศรษฐกิจสังคมสูงจะมีทัศนคติทางบวกสูงที่สุด

ประสาร ทิพย์ธารา (2520) ได้กล่าวว่า ทักษณคดีมีลักษณะที่สำคัญหลายประการ ดังนี้

- 1) ทักษณคดีเกิดจากการลอกเลียนแบบ กล่าวคือ เด็กจะเลียนแบบพ่อ แม่ และครู แต่มิได้หมายความว่าเด็กจะลอกเลียนแบบการกระทำทุกอย่างที่เห็น เช่น เด็กเห็นแม่แสดงการกลัวฟ้าร้อง เด็กจะเกิดความรู้สึกกลัวฟ้าร้องเหมือนแม่ เป็นต้น
- 2) ทักษณคดีเกิดจากการเรียนรู้ เช่น การทดลองของวัตสันที่ทดลองให้เด็กเห็นหนูขาวพร้อมกับทำเสียงคังๆ ให้นำกลัว เด็กจะเรียนรู้ว่าหนูขาวเป็นสิ่งที่น่ากลัว ทำเช่นนี้หลายๆ ครั้งต่อไปเมื่อเด็กเห็นหนูขาวก็จะร้องไห้ หรือรีบเดินหนีไปต่างๆ ทันทึ
- 3) ทักษณคดีเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ ทักษณคดีเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์มาแล้ว ดังนั้น หากสถานการณ์หรือเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงไป ทักษณคดีจะเปลี่ยนแปลงไปได้ จากทักษณคดีที่ยอมรับเปลี่ยนเป็นไม่ยอมรับ หรือจากทักษณคดีที่ไม่ยอมรับ เปลี่ยนเป็นยอมรับได้เช่นกัน
- 4) ทักษณคดีเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้กระทำพฤติกรรม เมื่อบุคคลมีความรู้สึกหรือความคิดเห็นต่อสิ่งใด บุคคลใด สถานการณ์ใดในทางยอมรับหรือไม่ยอมรับก็ตามจะแสดงออกทางพฤติกรรม ดังนั้น เราอาจสำรวจทักษณคดีของบุคคลได้โดยการสังเกตพฤติกรรมที่เขาแสดงออกมา

2.4.4 ทักษณคดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ทักษณคดีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของมนุษย์ในปัจจุบันล้วนแต่หาผลประโยชน์จากป่าเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ทั้งในด้านการอยู่อาศัย การบริโภค การอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก จนทรัพยากรเริ่มขาดแคลน จึงทำให้เกิดปัญหาในด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ ตามมา เช่น การเกิดภาวะโลกร้อน การเกิดหมอกควันในภาคเหนือ เป็นต้น ดังนั้นทุกคนควรหันมาใส่ใจในการฟื้นฟู ดูแลรักษา และป้องกันทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ระบบนิเวศเกิดความสมดุล และเอื้อประโยชน์ต่อมนุษย์ตลอดไป สำหรับการที่จะปรับเปลี่ยนทักษณคดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีดังนี้

- 1) การให้การศึกษาเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เพราะการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมจริงๆ นั้นมิใช่การหยุดการขยายตัวทางเศรษฐกิจหรือการปฏิเสธเทคโนโลยี แต่ความสำคัญนั้นอยู่ที่การเปลี่ยนทัศนคติของคนเพื่อให้เขาสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทิศทางส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยวิธีการต่างๆ ชนิดรวมทั้งการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่อให้เข้าถึงตัวประชาชนให้มากที่สุด
- 2) การลดอัตราการเสื่อมสูญ การบริโภคของมนุษย์ในปัจจุบันในหลายประเภทมักจะบริโภคทรัพยากรกันอย่างฟุ่มเฟือยและไม่ค่อยได้ใช้ให้อยู่ในขอบเขตจำกัด มักจะมีทัศนคติต่อการบริโภคในลักษณะที่ว่าสามารถบริโภคได้สูงสุดจะทำให้มีความสุขที่สุด ทักษณคดีเช่นนี้จะทำให้ป่าไม้ถูกทำลาย เช่น การตัดหนึ่งต้นแทนที่ใช้ประโยชน์จากต้นไม้ทุกๆ ส่วนแต่กลับใช้ประโยชน์

เฉพาะส่วนที่เป็นต้นเท่านั้นที่เหลือ เช่น กิ่ง ใบ หรือ ส่วนอื่น เช่นส่วนที่เป็นตอมักจะถูกทิ้งไป อันที่จริงแล้วส่วนเหล่านี้สามารถที่จะนำมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งนั้น ไม่ควรทิ้งขว้าง เป็นต้น

3) รณรงค์ให้ทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกป่าร่วมกัน การใช้ทรัพยากรอื่นทดแทน การนำของเหลือใช้นำกลับมาใช้ใหม่ ใช้วัสดุที่ไม่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

จากแนวความคิดทัศนคติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ได้กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่าทัศนคติ เป็นความรู้สึกนึกคิดต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีผลมาจากสภาพแวดล้อมหรือประสบการณ์ที่ได้รับในด้านความรู้ การรับรู้ข้อมูล ความรู้สึก เป็นความคิดเห็นหรือพฤติกรรมต่างๆ ในการสนับสนุนหรือต่อต้านสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

2.5 แนวความคิดพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

2.5.1 ความหมายของพฤติกรรม ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า พฤติกรรม ไว้มากมายแตกต่างกันไป ได้แก่

ชัยพร วิชชาวุธ (2523) ได้ให้ความหมายพฤติกรรม หมายถึง การกระทำของมนุษย์ไม่ว่าการกระทำนั้น ผู้กระทำจะทำโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว และไม่ว่าคนอื่นจะสังเกตการณ์การกระทำนั้น ได้หรือไม่ก็ตาม การพูด การเดิน การกระพริบตา การได้ยิน การเข้าใจ การรู้สึก โกรธ การคิดต่างเป็นพฤติกรรมทั้งสิ้น

ชูดา จิตพิทักษ์ (2525) กล่าวว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำที่แสดงออกภายนอกที่คนอื่นสังเกตเห็น และยังรวมถึงสิ่งที่อธิบายในใจของบุคคลนั้นด้วย ที่คนอื่นไม่สามารถมองเห็น เช่น ทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ รสนิยม สภาพจิตใจ และอื่นๆ ที่เป็นเหตุกำหนดพฤติกรรมของบุคคล

กันยา สุวรรณแสง (2532) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรม คือ กริยา อาการ บทบาทลีลา ท่าที การประพฤติ ปฏิบัติ การกระทำที่แสดงออกให้ปรากฏสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทางใดทางหนึ่งใน 5 ทวาร คือ โสตสัมผัส จักขุสัมผัส ชิวหาสัมผัส ฆานสัมผัส และทางผิวหนัง หรือมิฉะนั้นก็สามารถวัดได้ด้วยเครื่องมือ

ศิริลักษณ์ สุรการ (2539) กล่าวถึง พฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรือการตอบสนองของมนุษย์ต่อสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งกระทำโดยมีจุดมุ่งหมาย และเป็นไปอย่างใคร่ครวญมาแล้ว ไม่ว่าการกระทำนั้นจะสังเกตเห็นได้หรือสังเกตได้จากเครื่องมือที่นำมาใช้

วัฒนา จันทรเสน (2539) ได้ให้ความหมาย พฤติกรรมว่า หมายถึง การกระทำหรือการตอบสนองของมนุษย์ต่อสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง หรือสิ่งกระตุ้นต่างๆ โดยการกระทำนั้น เป็นไปโดยมีจุดมุ่งหมาย และเป็นไปอย่างใคร่ครวญ หรือเป็นไปอย่างไม่วิเคราะห์และไม่ว่าสิ่งมีชีวิตและบุคคลอื่นสามารถสังเกตการกระทำนั้น ได้หรือไม่

2.5.2 สิ่งกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์

พฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ที่แสดงออกต่อสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน จะต้องมีสิ่งที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมเหล่านั้น การเข้าใจถึงสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมจะทำให้เข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ดียิ่งขึ้น

ณรงค์ สินสวัสดิ์ (2519) และพัชนี สุจางง (2522) ได้กล่าวถึง สิ่งที่มากำหนดพฤติกรรมมนุษย์มีหลายอย่างซึ่งอาจแบ่งแยกออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) ลักษณะนิสัยส่วนตัว ได้แก่

1.1) ภูมิหลังส่วนตัว ความเชื่อหรือความรู้ความเข้าใจ (Belief) การที่บุคคลนึกถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งในแง่ของข้อเท็จจริง คิดว่าสิ่งนั้นเป็นความจริง ทั้งๆ ที่สิ่งนั้นอาจถูกต้องหรือไม่ถูกต้องตามความเป็นจริงก็ได้ ความเชื่ออาจได้มาจากการบอกเล่า การอ่าน การคิดขึ้นมาเอง

1.2) ค่านิยม (Value) หมายถึง สิ่งที่คนนิยมยึดถือประจำใจในการเลือก

1.3) ทักษะคติ (Attitude) คือ ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และเป็นแนวโน้มหรือขั้นเตรียมพร้อมของพฤติกรรม

1.4) บุคลิกภาพ (Personality) เป็นสิ่งกำหนดว่าบุคคลหนึ่งจะทำอะไรถ้าเขาอยู่ในสถานการณ์หนึ่งเป็นสิ่งที่บอกว่าบุคลิกภาพจะปฏิบัติอย่างไรในสถานการณ์นั้นๆ

1.5) ทักษะคติ (Attitude) ความนึกคิดของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

1.6) การเรียนรู้ (Learning) พฤติกรรมส่วนมากของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลนั้นๆ การเรียนรู้ของมนุษย์เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตตั้งแต่เล็กจนโต และเรียนรู้ตลอดเวลา

2) สิ่งที่ไม่เกี่ยวกับนิสัยของมนุษย์ ได้แก่

2.1) กลุ่มสังคม (Social Group) พฤติกรรมของคนในกลุ่มสังคม ตามสภาพที่เป็นอยู่ของสังคมกลุ่มใหญ่ มีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลในสังคมนั้นๆ เช่น กลุ่มเพื่อน โรงเรียน กลุ่มเพื่อนร่วมสถาบันเดียวกัน

2.2) บุคคลผู้เป็นแบบอย่าง (Identification Figure) เช่น พ่อแม่ พี่น้อง ครู อาจารย์ และเพื่อนที่บุคคลผู้นั้นถือเป็นแบบอย่างที่ชอบชมชอบ และเลียนแบบพฤติกรรม

2.3) สถานภาพ (Status) อาจเป็นสถานภาพที่สังคมกำหนดให้ เช่น เพศ อายุ ศาสนา หรืออาจเป็นสถานภาพที่บุคคลนั้นได้รับจากหน้าที่การงานของตนเอง เช่น ยศ ตำแหน่ง เป็นต้น เมื่อบุคคลมีสถานภาพที่ต่างกัน พฤติกรรมที่แสดงออกต่อสิ่งแวดล้อมก็แตกต่างกัน

2.4) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี (Technological) ในปัจจุบันมนุษย์ใช้เทคโนโลยีในการช่วยทำงานในด้านต่างๆ ทำให้การทำงานง่ายขึ้น พฤติกรรมของบุคคลจะเปลี่ยนแปลงไปตามเทคโนโลยีด้วย

2.5) กฎหมาย (Law) กฎหมายจะเป็นตัวบังคับและควบคุมพฤติกรรมของคนต่อสิ่งแวดล้อมแต่กฎหมายไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของคนได้ทั้งหมดเพียงแค่ควบคุมได้บางส่วนเท่านั้น

2.6) ศาสนา (Religion) แต่ละศาสนาจะมีกฎปฏิบัติและข้อห้ามที่แตกต่างกันในสถานการณ์เดียวกัน คนต่างศาสนาอาจจะแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมือนกัน

2.7) ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อต่างๆ (Tradition and Belief) ล้วนมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตนของบุคคลต่อสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น

2.8) สิ่งแวดล้อม (Environment) คนที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันพฤติกรรมที่แสดงต่อสิ่งแวดล้อมต่างกันด้วย

2.5.3 นิยามและความหมายของการอนุรักษ์

ทวี ทองสว่าง และทัศนีย์ ทองสว่าง (2523) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ว่า หมายถึง การรักษาสິงที่มีอยู่รอบๆ ตัวเรา ทั้งทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ให้คงสภาพไว้มิให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การสูญเสีและการทำลายเกิดขึ้น

อำนาจ เจริญศิลป์ (2528) กล่าวว่า การอนุรักษ์หรือการสงวนทรัพยากร หมายถึง การใช้ การระวังรักษาทรัพยากรด้วยวิธีที่ฉลาด และเกิดประโยชน์ได้มากที่สุด

อำนาจ คอวนิช (2530) กล่าวว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การนำออกมาใช้ประโยชน์ โดยรักษาไว้ให้คงสภาพเดิมมากที่สุด

เกษม จันทร์แก้ว (2530) ได้ให้ความหมายว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การเก็บรักษา สงวน ซ่อมแซม ปรับปรุง และใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเอื้ออำนวยให้คุณภาพสูง ในการสนองความเป็นอยู่ของมนุษย์ตลอดไป หรืออีกทางความหมายก็คือ เป็นการใ้ตามความต้องการและประหยัดไว้ เพื่อใช้ในอนาคต (Using of Immediate and Saving Future Use)

2.5.4 ความหมายของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด ทั้งนี้ ต้องสูญเสียโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และการอนุรักษ์

ทรัพยากรป่าไม้ยังเป็นการรักษาป่าที่มีอยู่ ตลอดจนเสริมสร้างป่าไม้แห่งใหม่ขึ้นทดแทนส่วนที่ถูกทำลาย ได้แก่ การปลูกป่าทดแทน การทำสวนป่า การทำสวนพฤกษศาสตร์ การกำหนดพื้นที่ป่าสงวน และอุทยานแห่งชาติ การป้องกันไฟป่า และการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับจำนวนพื้นที่ป่าของประเทศ

จากการที่ทรัพยากรป่าไม้ของประเทศได้ถูกทำลายอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ป่าไม้ของประเทศได้ลดลงอย่างรวดเร็วทำให้หลายฝ่ายมองเห็นปัญหาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการอนุรักษ์ป่าไม้ถูกทำลายทั้งภาครัฐและประชาชน ในส่วนของประชาชนในหลายพื้นที่ได้เกิดกระแสการอนุรักษ์ป่าไม้ในท้องถิ่นขึ้น จนบางครั้งได้ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐกับประชาชน หรือประชาชนกับนายทุน โดยประชาชนมีจุดมุ่งหมายที่จะรักษาป่าไม้นั้นไว้ให้เป็นสมบัติของท้องถิ่น เพื่อประชาชนในท้องถิ่น ส่วนในภาครัฐกับการอนุรักษ์ป่าไม้นั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตรได้เสนอแผนการอนุรักษ์ป่าไม้โดยนำเสนอเป็นโครงการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โครงการนี้ได้กำหนดแผนการดำเนินงานไว้เป็นสองแผน คือ แผนแรก เรียกว่าแผนรับ คือ แผนการป้องกันและฟื้นฟูเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และแผนที่สอง คือ แผนรุกคืบหน้าเข้าไปเพื่อที่จะเพิ่มทรัพยากรป่าไม้ให้มีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น เช่นการปลูกป่าชนิดและประเภทต่างๆ ในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นักวิชาการได้ให้ความหมายและความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ดังนี้

โกมล แพรกทอง (2534) กล่าวว่า รูปแบบของป่าที่ประชาชนได้รักษาพื้นที่ป่าไว้มีวัตถุประสงค์แตกต่างกันไปแต่ละพื้นที่ ดังนี้

- 1) การอนุรักษ์ป่าไม้เพื่อประกอบพิธีกรรมตามประเพณี เช่น การรักษาป่าช้าในภาคเหนือ
- 2) การอนุรักษ์ป่าไม้เป็นแหล่งชับน้ำ จะอนุรักษ์ป่าเพื่อเป็นพื้นที่ชับน้ำให้มีน้ำในการทำนาหรือเกษตรกรรมจะพบเห็นในชุมชนชาวเขาที่มีการทำนา เช่น กะเหรี่ยง
- 3) การอนุรักษ์ป่าไว้เป็นเขตอภัยทาน ซึ่งเป็นพื้นที่ห้ามล่าสัตว์ตามหลักของพระพุทธศาสนา พื้นที่ดังกล่าวจะไม่มีมีการตัดไม้จะรักษาเพื่อความร่มรื่นเป็นที่พักพิงของสัตว์และมนุษย์ทางด้านจิตใจ
- 4) การอนุรักษ์พื้นที่ป่าเป็นที่พักผ่อนโดยรักษาไว้ตามสภาพของธรรมชาติ
- 5) การอนุรักษ์ป่าไว้เพื่อเป็นแหล่งอาหารและใช้สอยอื่นๆ ประชาชนในหมู่บ้านจะรักษาป่าไว้เพื่อเป็นเชื้อเพลิงและแหล่งอาหาร เช่น เห็ด หน่อไม้ ผลไม้ ยาสมุนไพร เป็นต้น

สมนึก อ่องเอิบ (2519) กล่าวว่า การอนุรักษ์ป่าไม้มีวัตถุประสงค์เพื่อบำรุงรักษาให้มีสภาพป่าอยู่ตลอดไป เพื่อให้ป่าไม้ได้เอื้อประโยชน์แก่เราทั้งในด้านเนื้อไม้ของป่า ตลอดจนประโยชน์ทางอื่นของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เพื่อความอุดมสมบูรณ์ทางเศรษฐกิจและความผาสุกแก่มนุษย์ ทั้งในปัจจุบันและอนาคตข้างหน้าจึ่งนั้น มาตรการในการอนุรักษ์ป่าที่สำคัญที่สุด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว คือ การตัดไม้ไม่ให้เกินกำลังป่า ซึ่งอาจทำได้หลายวิธี แบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 2 วิธี คือ การบำรุงรักษาป่าให้คงสภาพอยู่ตลอดไป และการปรับปรุงบูรณะพื้นที่ป่าที่ถูกทำลายไปแล้วให้กลับกลายเป็นป่าขึ้นมาอีก

ประมุท เพชรสร้าง (2534, อ้างในประคอง ยอดหอม, 2542) ได้กล่าวถึง ระบบการจัดการป่าไม้ในชุมชนด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1) ความเชื่อ เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการยึดโยงให้คงอยู่ระหว่างป่าไม้และชุมชน ความเชื่ออาจแบ่งได้หลายระดับ ทั้งในความเชื่อในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เช่น ความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตในป่า และความเชื่อที่เป็นวิทยาศาสตร์ เช่น ความเชื่อว่าต้นไม้เป็น ตัวดูดซับน้ำ และความชุ่มชื้นของป่า ทำให้ฝนตก เป็นต้น

2) กฎเกณฑ์ เป็นบรรทัดฐานที่สำคัญที่ชุมชนยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้เกิดระบบการจัดการป่าอันเป็นทรัพยากรร่วม มีการใช้ประโยชน์และควบคุมที่เหมาะสม กฎเกณฑ์ที่พบโดยมาก ได้แก่ การห้ามตัดต้นไม้ การลงโทษโดยการปรับไหม อันเป็นระบบการลงโทษที่เป็นพื้นฐานของสังคมไทย อย่างไรก็ตามในบางแห่งการลงโทษอาจพึ่งอำนาจทางกฎหมายด้วย

3) องค์กรที่จัดการ เนื่องจากป่าไม้เป็นทรัพยากรของส่วนรวมที่สำคัญของชุมชน การจัดการจึงต้องอาศัยความเห็นของสมาชิกผู้ใช้ประโยชน์ทุกคนในชุมชน ซึ่งนำมาสู่การวางกฎเกณฑ์ร่วมกัน และมอบอำนาจการรักษากฎเกณฑ์แก่ตัวแทนของชุมชน โดยปกติมักใช้องค์กรที่มีอยู่เดิมในชุมชน และมีหน้าที่ในการจัดการกิจการที่เป็นส่วนรวมอยู่แล้ว เช่น องค์กรเหมืองฝายในภาคเหนือ คณะกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล แต่ถ้าเป็นป่าที่ใช้ร่วมกันหลายหมู่บ้านอาจใช้คณะกรรมการร่วมหรือสภาตำบล เป็นต้น

2.5.5 พฤติกรรมการอนุรักษ์

1) พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

วัฒนา จันทรเสน (อ้างแล้ว) กล่าวว่า พฤติกรรมที่คนแสดงต่อสิ่งแวดล้อมมีอยู่ 3 ลักษณะ คือ

1.1) พฤติกรรมที่แสดงถึงการกระทำ เช่น การบำรุงรักษา การปรับปรุง เปลี่ยนแปลง การตัดแปลง การสร้างขึ้นมาใหม่ การควบคุม การประหยัด การใช้อย่างมี

ประสิทธิภาพสูงสุดและให้มีเหลือใช้ในอนาคตด้วย พฤติกรรมเหล่านี้จัดเป็นพฤติกรรมควบคุม การอนุรักษ์ และทำลายสิ่งแวดล้อม

1.2) พฤติกรรมที่แสดงถึงความรู้สึก ความรัก ความผูกพันห่วงแหน เมตตา สงสารในรูปพฤติกรรมการเลี้ยงดูเอาใจใส่พืชและสัตว์ การซาบซึ้งในความงามของศิลปะและ ธรรมชาติ เป็นต้น พฤติกรรมนี้จัดเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

สุวรรณี ยูวชาติ (2532) กล่าวว่า การที่จะให้บุคคลอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้นั้น จะต้องให้ความรู้และค่านิยมที่ถูกต้อง ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมส่วนการ ให้ความรู้และค่านิยมแก่บุคคลที่จะได้ผลจริงจางั้น ต้องเน้นย้ำให้บุคคลเห็นคุณค่าของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง และลดความเห็นแก่ตัวไม่เอาเปรียบธรรมชาติ แต่ จะต้องช่วยเหลือเกื้อกูลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ดีที่สุด

2) พฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

2.1) การป้องกัน

- 2.1.1) การคุ้มครองป่าไม้ และการควบคุมการตัดไม้
- 2.1.2) การปรามปรามผู้ลักลอบตัดไม้ทำลายป่า
- 2.1.3) การป้องกันการบุกรุกทำลายป่า
- 2.1.4) การป้องกันมิให้มีการบุกเบิกขยายพื้นที่เพื่อการทำไร่เลื่อนลอย
- 2.1.5) ไม่ลักลอบตัดไม้ทำลายป่า มีการตั้งกฎระเบียบชุมชน
- 2.1.6) ไม่บุกรุกแผ้วถาง ยึดถือครอบครองพื้นที่ป่าไม้
- 2.1.7) ให้ความร่วมมือกับทางราชการในการป้องกันรักษาป่า เช่น เข้าฟังการ ประชุม หรือการฝึกอบรมด้านป้องกันรักษาป่าตามโอกาสอันควร
- 2.1.8) ไม่จุดไฟเผาป่า ดับไม้ขีดไฟ บุหรี่ หรือกองไฟให้สนิททุกครั้ง ซึ่ง นอกจากจะเป็นการทำลายทรัพยากรป่าไม้ของชาติ แล้วยังเป็นการกระทำผิดกฎหมายหลายฉบับ เช่น กฎหมายป่าไม้และประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งมีโทษหนักอีกด้วย
- 2.1.9) การเผาไร่ เผาฟางข้าว เผาเศษไม้ปลายไม้ ควรกำหนดเผาเป็นจุดๆ ไม่ ควรเผาขณะลมพัดแรง และควรเผาในเวลากลางวันจะสามารถควบคุมไฟได้ง่ายกว่ากลางคืน
- 2.1.10) แจ้งให้เจ้าหน้าที่ศูนย์ควบคุมไฟป่าทราบทุกครั้งที่จะก่อไฟในป่า หรือ ใช้ไฟเพื่อการเกษตรกรรม
- 2.1.11) ให้ความร่วมมือในการป้องกันไฟป่า เช่น ช่วยดับไฟป่า แจ้งข่าวเกิดไฟ ป่าและสอดส่องดูแลผู้ที่จะทำให้เกิดไฟป่า

2.2) การดูแลรักษา

2.2.1) การปลูกป่า

2.2.2) ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ปลูกป่าทุกหน่วยงาน เช่น สวนป่า โครงการปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ และหน่วยปรับปรุงต้นน้ำทุกแห่งด้วยกัน

2.2.3) การป้องกันไฟป่าและแมลงทำลายต้นไม้

2.2.4) การปลูกซ่อมเสริมป่าในบริเวณพื้นที่รกร้างว่างเปล่า

2.2.5) การจัดทำระบบวนเกษตร โดยปลูกพืชเศรษฐกิจที่เป็นไม้ผลหรือพืชอื่น

ผสมในสวนป่า

2.2.6) การสร้างเขื่อนกั้นน้ำหรือฝายชะลอความชื้น เพื่อให้สามารถกักเก็บน้ำไว้

ใช้ได้ตลอดปี

2.3) การส่งเสริม

2.3.1) การรณรงค์ปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนเห็นความสำคัญของป่าไม้

2.3.2) การใช้ไม้อย่างประหยัด ใช้วัสดุอื่นแทนไม้ หรือการนำเศษไม้กลับมาใช้

ประโยชน์ใหม่

2.3.3) การประดิษฐ์ของเทียมขึ้นมาใช้ เช่น การใช้ยางเทียมแทนทรัพยากรธรรมชาติ

บางอย่าง

2.3.4) การหาประโยชน์จากสิ่งของที่เราได้เปล่า หรือลงทุนน้อย เช่น การผลิต

กระแสไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ การใช้ความร้อนจากดวงอาทิตย์ตากแห้งผลิตผลทางการเกษตร

2.3.6) นำความรู้ ความเข้าใจด้านป่าไม้ เผยแพร่ พูดคุยกับเพื่อนบ้าน ญาติ พี่น้อง และประชาชนในท้องถิ่นให้เข้าใจประโยชน์ของป่าไม้ และโทษการทำลายป่า เข้าใจงานของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ แล้วหันมาให้ความร่วมมือในการช่วยกันดูแลรักษาป่าและปลูกต้นไม้ในท้องถิ่น

2.3.7) มีส่วนช่วยในการส่งเสริมด้านป่าไม้ เช่น ช่วยเผยแพร่โปสเตอร์ แผ่นภาพ และเอกสารต่าง ๆ และช่วยดูแลรักษาวัสดุเผยแพร่ของทางราชการในหมู่บ้านของตนเอง

2.3.8) ชี้นำ ประสานงาน และร่วมดำเนินการในการจัดกิจกรรมด้านอนุรักษ์ป่าไม้ เช่น การฝึกอบรม การจัดประชุม ชี้แจง บรรยายความรู้ จัดนิทรรศการแสดงผลงานด้านป่าไม้ ปลูกต้นไม้และบำรุงรักษาต้นไม้

2.3.9) ประสานงานกับหน่วยราชการ เพื่อนำเจ้าหน้าที่ไปดำเนินการส่งเสริมเผยแพร่ด้านป่าไม้ในท้องถิ่นตามความเหมาะสม

จากแนวคิดพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ได้กล่าวมาแล้ว พอสรุปได้ว่า พฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของมนุษย์ จะแสดงออกมาจากการกระทำ การประพฤติปฏิบัติในการป้องกัน ดูแลรักษา การส่งเสริมของมนุษย์ที่มีต่อป่า และเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและลดความเห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบธรรมชาติ แต่จะต้องมีการช่วยเหลือเกื้อกูลธรรมชาติให้ดีที่สุด เช่น การช่วยกันปลูกต้นไม้บริเวณรอบชุมชน ช่วยกันตรวจตราดูแลป่าโดยรอบชุมชน เป็นต้น

2.6 แนวคิดการส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็ว (Exponential) ทำให้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้สนองความต้องการในการดำรงชีวิตมากยิ่งขึ้นทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ ซึ่งบางครั้งเกินความจำเป็น จนทำให้ระบบนิเวศต่างๆ เสียสมดุล ทรัพยากรธรรมชาติบางอย่างเสื่อมโทรม ร่อยหรอหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงจนไม่สามารถเอื้อประโยชน์ได้เช่นเดิม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาวิธีการ หรือมาตรการในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมและมีเหตุผลเพียงพอ ทั้งนี้รวมไปถึงการควบคุมขนาดประชากร โลกให้มีความเหมาะสมกับทรัพยากรของโลก ขณะเดียวกันก็ต้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย

แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development-S.D.)

WCED (World Commission on Environment and Development) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาแบบยั่งยืนไว้ว่า เป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของคนในรุ่นปัจจุบัน เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย ฯลฯ โดยไม่ทำให้ความสามารถในการตอบสนองความต้องการดังกล่าวของคนรุ่นต่อไปต้องเสียไป ("Development that meets the needs of the present without compromising the ability of Future generation to meet their own needs")

ซึ่งเพื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นว่า S.D เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของคนในปัจจุบันรุ่นเดียวกันและความเท่าเทียมกันของคนระหว่างรุ่นปัจจุบันและรุ่นต่อไป เป็นความเท่าเทียมกันที่มุ่งให้เกิดความยุติธรรมในการกระจายความมั่งคั่ง (รายได้) และการให้ทรัพยากรตลอดจนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดย S.D. จะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของระบบ 3 ระบบ คือ ระบบนิเวศ/สิ่งแวดล้อม ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม มีเป้าหมายคือ การทำให้บรรลุเป้าหมายทั้ง 3 ระบบนี้ให้มากที่สุด เพื่อให้มีความเจริญเติบโตพร้อมกันจากคนในรุ่นปัจจุบันและมีความยั่งยืนไปจนถึงลูกหลานในอนาคต

แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อสิ่งแวดล้อม

มนุษย์เป็นผู้ใช้ทรัพยากรโดยตรง ซึ่งย่อมจะต้องได้รับผลกระทบอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ถ้าหากพิจารณาถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมแล้ว จะเห็นได้ว่า ล้วนเป็นเหตุมาจากการเพิ่มจำนวนประชากรและการเพิ่มปริมาณการบริโภคทรัพยากรของมนุษย์เอง โดยมีขบวนการมาตรฐานการดำรงชีวิตและการผลิตเครื่องอุปโภคมากขึ้น มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น ก่อให้เกิดสารพิษอย่างมากมาย สิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาติไม่สามารถจะปรับตัวได้ทัน และทำให้ธรรมชาติไม่สามารถรักษาสมดุลไว้ได้ อันจะส่งผลกระทบต่อมนุษย์และโลกในที่สุด

ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นนี้ จะเห็นได้ว่า เกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจในความเป็นจริงของสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ขาดความรู้ความเข้าใจในความเป็นจริงของชีวิต และองค์ประกอบอื่นของความเป็นมนุษย์ โดยที่มนุษย์เองก็เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ดังนั้น การนำความรู้ความเข้าใจมาปรับปรุงพัฒนาการดำรงชีวิตของมนุษย์ให้กลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม จึงน่าจะเป็นมาตรการที่ดีที่สุดในการที่จะทำให้มนุษย์สามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคง มีความสอดคล้อง และสามารถกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อสิ่งแวดล้อมควรมี ดังนี้

(1) การให้การศึกษากับสิ่งแวดล้อม โดยเน้นให้ผู้เรียนได้รู้จักธรรมชาติที่อยู่รอบตัวมนุษย์อย่างแท้จริง โดยให้มีการศึกษาถึงนิเวศวิทยาและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีความรู้จริงในการดำรงชีวิตให้ผสมกลมกลืนกับธรรมชาติที่อยู่โดยรอบ ได้มุ่งสอนโดยยึดหลักศาสนาโดยสอนให้คนมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายไม่ทำลายชีวิตอื่นๆ ที่อยู่ในธรรมชาติด้วยกัน พิจารณาถึงความเป็นไปตามธรรมชาติที่เป็นอยู่ยอมรับความเป็นจริงของธรรมชาติและยอมรับความจริงนั้นโดยไม่ฝืนธรรมชาติ ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างสิ้นเปลืองน้อยที่สุด ทำให้เกิดทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของสังคมและประเทศชาติในการพัฒนา

(2) การสร้างจิตสำนึกแห่งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นการทำให้บุคคลเห็นคุณค่าและตระหนักในสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ รวมทั้งผลกระทบจากการทำกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สร้างความรู้สึกรับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา การสร้างจิตสำนึกโดยการให้การศึกษากับสิ่งแวดล้อม จะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาจิตใจของบุคคลและยังมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลให้มีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติ

(3) การส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยให้เอื้อต่อสิ่งแวดล้อม ดำรงชีวิต โดยสอดคล้องกับธรรมชาติ ซึ่งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เอื้อต่อสิ่งแวดล้อมนี้จะเป็นสิ่งที่เกิดตามมาจากการศึกษา และการสร้างจิตสำนึกทำให้มีการดำรงชีวิตโดยไม่เบียดเบียนธรรมชาติ

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถรวบรวมแยกได้ตามกลุ่มของงานวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

2.7.1 งานวิจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

กิตติ จรรย์วัฒน์ (2535) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาพฤติกรรมและการรับรู้ของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในกรณีศึกษา บ้านแพะ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ และบ้านทุ่งยาว อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า การศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนในพื้นที่ศึกษาพึ่งพาอาศัยในการดำเนินชีวิตและได้เรียนรู้การเปลี่ยนแปลงโดยทางตรงและทางอ้อมซึ่งเป็นข่าวสารข้อมูลอีกประเภทหนึ่ง นอกจากนี้แล้วข่าวสารจากภายนอกและแหล่งต่างๆ ผ่านกลไกการรับรู้ จนสามารถประเมินค่าได้หรือต้องอาศัยเวลาในการตัดสินใจ

ปฤฎฎาง จันทร์บุญเรือง (2541) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ความรู้ จิตสำนึก กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในจังหวัดเลย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับข่าวสารทั่วไปและข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับต่ำ โดยเมื่อแยกพิจารณาจะพบว่าสื่อมวลชนที่กลุ่มตัวอย่างมีการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากที่สุด คือ โทรทัศน์ ส่วนสื่อบุคคลคือ เพื่อนบ้าน และสื่อเฉพาะกิจคือ โปสเตอร์ มีความรู้และจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับสูง มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับปานกลาง ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับสื่อกับความรู้ จิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับต่ำ และการที่กลุ่มตัวอย่างจะเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จะต้องทำให้มีจิตสำนึกเสียก่อน ถ้ากรณีมีแต่ความรู้การเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวก็จะไม่เกิดขึ้น

ส่วนพฤติกรรมการเปิดรับสื่อมีความสัมพันธ์กับความรู้ จิตสำนึก และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในจังหวัดเลย ส่วนความรู้มีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกแต่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในจังหวัดเลย ทางด้านจิตสำนึกมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในจังหวัดเลย และจากการวิจัยจะเห็นได้ว่า การเปิดรับสื่อเกี่ยวกับข่าวสารการอนุรักษ์

ทรัพยากรป่าไม้เป็นที่มาของการเกิดความรู้ จิตสำนึก และการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้ทั้งสิ้น

2.7.2 งานวิจัยด้านความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

คมกริช สุทธะสกุลดี (2547) ได้ศึกษาเรื่องความรู้และพฤติกรรมการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา พบว่า ค่าเฉลี่ยและระดับความรู้ในการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศชาย เพศหญิงของแต่ละ โรงเรียน พบว่า
นักเรียนเพศชายทั้งหมดมีความรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ปานกลางถึงค่อนข้างสูงจากผลคะแนน
รวมค่าเฉลี่ยเท่ากับ 37 ส่วนนักเรียนเพศหญิงทั้งหมดมีความรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้สูงจากผล
คะแนนรวมค่าเฉลี่ยเท่ากับ 39 และเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่า
ไม้ของ โรงเรียนรวมจำแนกตามเพศ พบว่า เพศหญิงมีความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากกว่า
เพศชาย

สำหรับค่าเฉลี่ยและระดับความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของนักเรียนกลุ่ม
ตัวอย่างจำแนกตามโรงเรียน พบว่านักเรียนทั้งหมดมีความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้สูงจาก
ผลคะแนนรวมเฉลี่ยเท่ากับ 38 โรงเรียนเชียงของวิทยาคมมีค่าเฉลี่ยความรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรป่า
ไม้ระดับสูงเท่ากับ โรงเรียนบุญเรืองวิทยาคมค่าเฉลี่ยความรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เท่ากับ 39
และโรงเรียนห้วยซ้อวิทยาคมค่าเฉลี่ยความรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เท่ากับ 37 อยู่ในระดับปาน
กลางค่อนข้างสูง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การสอดแทรกความรู้ให้แก่ นักเรียนและสภาพแวดล้อม และความ
สนใจในด้านสิ่งแวดล้อมของตัวนักเรียนเอง

2.7.3 งานวิจัยด้านทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

พัชรินทร์ ยาระนะ (2537) ได้ศึกษาเรื่องทัศนคติของเกษตรกรชาวเขาที่มีต่อการ
อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษาดอยภูคา อำเภอปัว จังหวัดน่าน พบว่า เกษตรชาวเขามีทัศนคติ
อยู่ในเกณฑ์ที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของ
เกษตรกรต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กับตัวแปรอิสระต่างๆ คือ เพศ อายุ การอ่านหนังสือได้
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนพื้นที่ครอบครอง อาชีพเสริม รายได้ การได้รับข้อมูลข่าวสาร
ความศรัทธาในตัวผู้นำ โดยภาพรวมแล้วไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีเพียงบาง
ประเด็นคำถามเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กัน

พงษ์ศักดิ์ เย็นแสงจัน และคณะ (2543) ได้ศึกษาเรื่องทัศนคติของบุคคลในท้องถิ่น
ที่มีต่อป่าชุมชนบ้านนาจาร ตำบลหนองสนม อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น พบว่า ทัศนคติ
ของบุคคลในท้องถิ่น ด้านความคิดหรือความรู้และด้านความรู้สึกเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้หรือป่า

ชุมชน พบว่า อยู่ในระดับดีมาก จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบทัศนคติของบุคคลในท้องถิ่นที่มีต่อป่าชุมชนบ้านนาจาร โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 พบว่า ลักษณะส่วนบุคคลด้านอายุมีผลต่อทัศนคติของบุคคลที่มีต่อป่าชุมชนบ้านนาจาร ผู้มีอายุมากกว่าจะมีทัศนคติด้านทำที่ความรู้สึกต่อป่าชุมชนมากกว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่า และลักษณะทางสังคมด้านฐานะตำแหน่งทางสังคม ด้านการรวมกลุ่ม เพื่อทำกิจกรรมกับหมู่บ้าน ด้านการย้ายถิ่นฐาน มีผลต่อทัศนคติของบุคคลที่มีต่อชุมชนบ้านนาจาร สำหรับลักษณะส่วนบุคคล ด้านเพศ ศาสนา การศึกษา สถานภาพสมรส และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ไม่มีผลต่อทัศนคติของบุคคลที่มีต่อป่าชุมชนบ้านนาจาร

2.7.4 งานวิจัยด้านพฤติกรรมการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

สุนทรี จินธรรม (2531) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในหมู่บ้านโครงการปทุมมอโสภ ค่ำบลพระประ โทณ อำเภอมืองจังหวัดนครปฐม พบว่า อายุ ภูมิลาเนา อาชีพ การศึกษาและการถือศีล มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เพศ สถานภาพสมรส จำนวนการปฏิบัติธรรมและแรงจูงใจที่เข้ามาอยู่ในหมู่บ้านไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สุวรรณณี ยูวชาติ (2532) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาพฤติกรรมการณ์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักศึกษาอาชีวศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง ระดับพฤติกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักศึกษาขึ้นอยู่กับเพศ และประเภทวิชาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วัฒนา จันทรเสน (2539) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการณ์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรมในสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา พบว่า พฤติกรรมการณ์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง และพฤติกรรมการณ์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่เรียนและการได้รับข้อมูลข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

2.7.5 งานวิจัยด้านแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

พรณิกา สุวรรณอำไพ (2551) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์กระบวนการส่งเสริมพฤติกรรมการณ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีการปฏิบัติดีที่สุด พบว่า ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยการจัดสภาพแวดล้อมทาง

กายภาพ การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและ กิจกรรมในวิถีชีวิตของโรงเรียน และการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน โดยมีปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อระบบการ จัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน มีทั้งปัจจัยด้าน โรงเรียน ด้านนักเรียน ด้านครอบครัว และด้าน ชุมชน การดำเนินงานของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนเป็นไปตามกระบวนการ PDCA ส่วนกระบวนการส่งเสริมพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียน ส่วนใหญ่ดำเนินการในลักษณะของกิจกรรมเสริมหลักสูตร ในลักษณะของการจัดกิจกรรม/ โครงการร่วมกับชุมชน กิจกรรมเหล่านี้ส่งเสริมพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในเรื่องการประหยัดไฟฟ้า การจัดการน้ำ การจัดการขยะ การประหยัดน้ำมันและการเพิ่มพื้นที่สีเขียว และส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ ความตระหนัก ทักษะการสังเกต ทักษะการคิด และทักษะการ จัดการแบบร่วมมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น